

„Utász előtt nincs akadály...” 2. ^[1]

Béres Lajos naplója - második rész

„Az áthajózás másnap délutánján megérkezik a haditudósító szolgálat kocsijával Budinszki Sándor a magyar rádió riportere [...] most alig akadt munkám, volt időm szemmel kísérni Budinszki ténykedését, amelyben több volt a blöff, úgy mozzanatokban, mint szövegben, mint a valós helyzet. Most döbbenek rá, hogy milyen más látni egy riport helyszínét és más hallani a riporter szájából. [...] Pethő százados rakodó tiszt, a rakpartnak közelébe sem engedte, így a hátrább várakozó páncélosok között, mesterségesen mimelt motorzajjal és a hozzáadott saját lelkesítő szövegével érzékelteti a komprakodást.”

Bevezetés a Naplóhoz

A Hajdúszoboszlón, 1917. október 17-én született Béres Lajos naplójának első részét, az erdélyi bevonulást 2014. 6. számunkban közzöltük, ezúttal a második résszel folytatjuk, amelyben a szerző az 1941. évi ukrajnai eseményeket veti papírra, és ekkor is fotózott. Nagyszámú fényképéből egy csokorra valót most is bemutatunk.

Mint említettük, három és fél évig tartó katonai szolgálata alatt utászként részt vett a területi visszacsatolásokban, majd az 1941-es ukrajnai és az 1942-1943-as doni hadműveletekben. A háború befejezése előtt leszerelték, a szovjet csapatok bevonulását már családi körben élte meg.

Az „Utász előtt nincs akadály!” napról napra kíséri végig egy katonai alakulat szolgálatát - a kiképzéstől a véres doni harcokig. Megismerhetjük egy egyszerű, ám értelmes és jó képességű parasztfiatal nézőpontjából a huszadik századi magyar történelem egyik csúcspontját jelentő területi visszacsatolásokat. A gondos, precíz jegyzetek nem csak a katonai szolgálatok egyik legnehezebb ágánál szolgálók munkáját mutatják be, de betekintést kapunk a szervezési, felszerelési nehézségekbe, az irányító törzsek mindennapjaiba is.

Béres Lajos a Napló szövegét - helyszíni jegyzetei alapján - a háború után utólag tisztázta. Emiatt előfordul, hogy a rendfokozatokat néhol helytelenül használja. (Pl. Miklós Béla hol vezérőrnagy - 1941-ben helyesen, hol vezérezredes, ami a későbbi állapotot tükrözi.) A kézirat szövegét igyekeztünk betűhíven közreadni, de a mai helyesírási szabályoknak megfelelően. A rövidítéseket első alkalommal feloldottuk, illetőleg, ha ritkábban fordultak elő, akkor másutt is. A helységneveket a naplóíró a korabeli, helyben használatos német - esetenként pontatlan - elnevezésekkel írta. Ezeket igyekeztünk átírni.

Béres Lajos naplója

1941. év

A Délvidék megszállása

Az újévi szabadságolások után tovább folyik a szokásos laktanyai élet. A parancsnokság épületében elhelyezett különféle irodákban a hivatásos tisztek és altiszteken kívül már mindenütt a századokból kiválogatott és áthelyezett korosztályombeliek a kisegítő írások. Az irodaépület légköre általában nyugodtnak mondható, eltekintve attól a ritka kivételtől, ha Telkes századost, a gazdasági hivatal főnökét környezete valamivel fel nem bosszantja. Ilyenkor még a falak is remegnek a borzasztóan erős hangjától, mert indulatait csak kiabálással tudja levezetni. Szerencsére ez ritkán fordul elő. Ilyen erős hanggal egy hadosztálynak is vezényelhetne a gyakorlótéren. Ilyenkor bocsánatot kér a szomszéd irodában dolgozó Hoós alez-től, aki vele ellentétben a nyugodt és mérsékelt ember megtestesítője. A kemény téli időjárásra tekintettel az aloszt-oknál csak a körletfoglalkozások a mérvadók. Irodafőnökömmel jól összehangolva végezzük a

mindennapi adminisztrációs munkát, melyből mindig van elég. Ritkán érünk rá egy kis magánbeszélgetésre. Február derekán megenyhült az idő, és a hó olvadásnak indult. Az utolsó héten valóságos tavaszi idő van, ha lehet kellemes egy kicsit a napon tartózkodni. E hét egyik napján délután kezdtem rosszul érezni magam. Munkaidő után bemegyek az egészségügyi szobára, elmondom panaszomat az ügyeletes tisztnek, ki mindjárt hőmérőt dug a hónom alá. Amikor kiveszi, 38,5 °C-ot mutat. Azonnal ágyba kényszerít és lázcsillapítót ad, mivel orvosi vizit csak reggel lesz. Közben intézkedik a személyi holmim idehozataláról is. Az éjszakát nyugodtan töltöttem. Reggelre lement a lázam, visszaállt a normál hőmérsékletem, így az orvos csak a tüdőmnél észlelt kevés rendellenességet. A lélegzésnél fájdalmat nem érzek a tüdőm körül, csak némi gyengeséget, mely bizonyára a láz maradványa. A főorvos közli, hogy mivel lázam nincs, nem küldhet kórházba, mert ilyen esetben csak lázas beteget vesznek fel. Maradjak az egészségügyi szobán, szedjem a kiírt gyógyszert, a továbbiakat majd meglátjuk. Ettől kezdve mindennap megvizsgál, de állapotomban rosszabbodást nem tapasztal. Az egészségügyi szobán való tétlenséget olvasással, heverészéssel töltöm. Mivel jó napos idők járnak, engedélyezi a kinn tartózkodást is, melytől érzem javulásumat. Erről tájékoztatom a főorvost, aki közel kétheti egészségügyi szabadságra küld, hogy erősödjem. Hazaérkezésem másnap reggelén magas lázra ébredtem. Elmenve Soós János ról visszatérve jelentkezem az orvosi vizsgán, elmondva esetemet, újból visszatartott az egészségügyi szobán erősödés végett. Így töltöttem el a március hónapot, mely alatt borzasztóan meguntam már a mindennapi orvosi vizitét, hol se jót, se rosszat nem mondanak, meg a tétlenséget. Végre április 4-én megtartott orvosi vizsgán gyógyultnak lettem nyilvánítva már 9 órakor, úgy a magam, mint főnökeim örömeire, jelentkeztem szolgálatra. Az irodai helyzet ismertetése után értesülök arról, hogy a reggeli postával a zászlóalj parancsot kaptam, amely szerint állományán belül állítson fel egy önálló zászlóalj törzset „152. gépkocsizó utászzászlóalj törzs” néven és azt a 154. kerékpáros utászszerződőt, amellyel én is Erdélyben voltam, melynek tartalékos legénységét mozgósítsa és helyezze hadiállapotba. Ezek behívójegyei a mai nap postázva is lett[ek]. Én pedig, hogy ne melegekjen munkakörömben, máris megkapom új beosztásomat, mint zászlóalj írnok a gépkocsizó zászlóalj törzshöz, mivel ezt a beosztást tartalékos nem végezheti. Irodafőnököm taníthat be más helyettem, mert nem tudni, mikor kerülünk vissza és szolgálati időmnek is vége felé járok. A nap folyamán felvételezem az irodai felszerelést és elszállításhoz előkészítem. Itt a felsőbb körökbeni nézetek szerint a németek balkáni inváziója Jugoszláviát összeomlással fenyegeti, és a magyar kormány szerint az odacsatolt magyar területeket (a Bácskát) meg kell szálljuk, mielőtt a német csapatok rátennék a lábukat, nehogy ilyen alapon jogot formáljanak birtoklására. Ezért a mozgósított egységek a területre irányíttatnak.

Április

Április 5.

Az elvonuló egységek felszerelésének előkészítése. A gépkocsi parkot polgári gépkocsiból behívóval állítják össze.

Április 6-9.

A bevonuló tartalékosokat az orvosi vizsga után nyilvántartásba veszem, mely után megkapják beosztásukat és felszerelésüket képzettségük szerint. A behívottak mind új arcok előttem. A soros állományból csak én vagyok és Kemecsei szakaszvezető, mint szolgálatvezető. Szokatlan számomra a sok idegen arc, és főleg a sok 40 év körüli, sőt, még azon túli is. A korhatárok erősen differenciáltak. A bevonultak magatartásából úgy látom, hogy kevesen vannak, kik régebről ismerik egymást, hacsak nem földiek. Ettől eltekintve mindenki igyekszik mindenkivel kapcsolatot kialakítani. A legnehezebb a helyzete annak a néhol 45-50 év közöttieknek, akik koruknál fogva még hadkötelesek, de mióta levetették az I. világháborús mundaert, csak most hívták be őket katonai szolgálatra. Részükre megpróbálunk koruknak megfelelő beosztást adni. A törzs tisztikarában az anyazászlóalj tisztjei közül nincs senki. Zászlóalj parancsnoknak Nyisztor Sándor őrgy-ot vezényelték ide, akiben egy határozott, élénk, rugalmas mozgású embert látok. Máris kifogásolja a zászlóalj törzs összetételét a korhatárookra vonatkozóan. A zászlóalj segéd tisztje dr. Ács Ferenc tartalékos hadnagy, polgári foglalkozása járásbíró a 40 éven felüliekből, ő lesz a főnököm. A zászlóalj műszaki segéd tiszt, Faller Gusztáv tartalékos százados, min. bányafőtanácsos, 50. évében járó magas, egyenes tartású komoly ember. Műszaki vonalon ő lesz a zászlóalj parancsnok jobb keze. A többi egyéb beosztásúak is tartalékos zászlósok és h[ajd]a[j]r[ód] őrm[ester]ek. A 154. kerékpáros század ma elvonult Szolnokról. Menetirányuk: Baja.

Április 10.

A reggeli órákban kapott parancs értelmében a zászlóalj törzs délelőtt elhagyja Szolnokot és Tiszavárkony, Újkécske, Alpáron át Kiskunfélegyházára vonul, hol éjszakára elszállásol és még 11-én is ott mard, mely a mai nap meg is történt.

Április 12.

A zászlóalj törzs a mai nap továbbindul Kiskunmajsa, Kiskunhalas, Jánoshalmán át Bajára, hol az utászlaktanyában szállásol be. A további parancsig itt is maradunk. Az itteni utászok az előző napokban hagyták el a laktanyát a szükséges őrség kivételével. A húsvéti ünnepeket is itt töltjük állandó készenlétben, amely miatt a városnak csak a közelünkben lévő részét tudjuk megtekinteni, amely egyébként élénk az átvonuló katonai alakulatoktól. A város lakossága körében a hangulat ünnepes. A környék fiatalosságát a kíváncsiság ide vonzza, nézve a mozgólódat. Itt még sokan járnak népviseletben a lányok, akikről és a környékről készítettem pár felvételt.

Április 14.

A kapott parancs értelmében zászlóalj törzsünk és [a] szolnoki kerékpáros utászszerződő, ki szintén itt van, este a bajai kikötőben dunai uszályokra rakodik, hogy azon folytassa útját, melynek célja még ismeretlen. Az éjszaka folyamán a berakodás megtörtént.

Április 15. - 16.

A kora reggeli órákban a két uszályunkat a Kékes gőzös után kötötték, és elindultunk lefelé a Dunán. Számos gyalogos utász alakulat fogatolt vonatsozlopaikkal, hadihíd komponon, rohamcsónakok segítségével úsztatnak lefelé. A komponon a lovak szekerekhez kötve nyugodtan viselik magukat e számukra szokatlan utazáson. Úti célunkat még mindig nem tudjuk. Mohácsi nyugodt volt az utunk, nézegettük a part változatos tájait. A kikötőben horgonyoz a két szép Visegrád és Schönbrunn személyszállító gőzös. Innentől erdős partok következnek és a trianoni határ, amelytől lassúbbá vált a menet, mert a folyamot sűrűn beaknázták a szerbek, melyeket a folyamőrőség ügyes aknákutatói a legnagyobb óvatossággal távolítják el utunkból, melyek miatt többször megállásra kényszerülünk. Eddig még szerencsétlenség nem történt. A sűrű erdős részekben sok a csetnik banda, kik állandóan nyugtalanítják a szárazföldi csapatokat, akik ellen kíméletlen hajsza folyik. Egyik part menti erdőből uszályainkra is rálövelltek, szerencsére kár nem történt, mert a folyam szélessége miatt a pontos célzásához nagy volt a távolság. E lövöldözésért a bennünket kísérő vadászpülpőnk végig géppuskázta a part menti erdőt. Utunk során nem is volt több ilyen eset. Kisebb megszakításokkal, erdőségekkel borított tájon úsztatunk lefelé. A Duna erre már olyan széles, hogy a part menti életet csak távcsóval látjuk tisztán. Nem győzünk betelni a táj szépségeivel. Folyamőreink Kisköszeg előtt szedték fel az utolsó víziaknákat az utunkból. E helység is nagyon szépen látszik, kár hogy ily messze vagyunk tőle, de így is készítettem róla pár felvételt. Látjuk, hogy a lakosság a parton kendőt lobogtat felénk. A széles folyómederben ameddig csak ellátunk lefelé úsztató katonai vontatmányok mozognak. A következő helység Apatin, melynek csak a szép hajóállomás épületét látjuk, mert a helység a parttól beljebb fekszik. Ezután Almás község következik, ahol a Dráva torkollik a Dunába, környékén nagyterjedésű erdős, mocsaras vidék. Itt éjszakára lehorgonyozunk, és csendben átalusszuk az éjszakát.

16-án

Reggel folytatjuk utunkat, nemsokára elérjük a gomboserdői vasúti hidat, melynek roncsai elzárják a hajóutat. De mivel a bal part és az első hídláb közötti szakasz mélyen fekszik a víz alatt, így vontatmányunkat ügyes kormányosunknak, a folyamkálauz segítségével sikerült szerencsésen átvezetni a roncsok felett. Voltunk izgalomba. Nem volt ilyen szerencséje egy utánunk jövő monitornak, ki elvéve az utat, beleütközött a víz alatti hidroncsba mely felszakította a monitor fenekét és mire a parthoz vergődött már süllyedt is. Innen jobboldalon dombos, baloldalon sík vidék között úsztatunk lefelé. A Dráva torkolatától lefelé a jobboldal már

Horvátország határa, hol látjuk a part menti dombok aljába beépített betonbunkerokat, amelyeknek semmi hasznát nem vették. Elérve Vukovár-t, látjuk a nagy cipőkirálynak. [popup title="Baťa-nak" format="Default click" activate="click" close text="A cseh származású Baťa [Batyá] cipőgyáros dinasztia tulajdonában álló cipőüzem."]Cipőgyárát. A Vulka folyó is itt ömlik a Dunába. Lejjebb a horvát partokon sok apróbb középkori vár romjait látjuk. Útközben egy vadászgépünk hajónk fölé ereszkedik, és egy kerek dobozt uszályunkra dob, Nyisztor őrnagynak címezte. A benne lévő hadseregpáncs értelmében, melyhez légi felvétel is van mellékelve, Palánkán kirakodunk és elszállásolunk a többi utászegységekkel együtt. A további páncsot ott kapjuk. Elcsodálkoztunk a Palánkáról készült légi felvételen, mely hasonlít egy saktáblához. Szabályos távolságokra egymástól nyílegyenes utcák keresztbe-hosszába. Nem sok település lehet ilyen szabályos elrendezésű. Az esti órákban érkezünk a palánkai kikötőbe, hol azonnal ki is rakodunk. Az üres hajóállomás épületébe szállásolunk, ahol csak az öreg szolgák lakik családjával, miután a szerb állomásfőnök mindenét itt hagyva elmenekült. A zászlóaljtörzs részére az épület elég is szállásnak, az öreg szolgálival pedig mindjárt jó kapcsolatunk alakult ki. A velünk útszaktól egységek az éjszaka mind partra szálltak, és sürgősszállásra tértek. A hírek szerint szárazföldi csapataink mindenütt gyors ütemben nyomulnak előre, csak néhol találunk némi ellenállásra. Legtöbb bajuk a csetnikekkel van. Horvátországban a németek Belgrád felé nyomulnak. A velünk szemközti horvát oldalon már németek vannak, közülük néhányan átjöttek szétélni. Mivel itt Palánkán a lakosság jó része németajkú, ők a németeket a magyar ajkúak pedig minket vártak. A hajóállomás szolga elmondása szerint az ide érkezésünk előtti napokban a két nemzetiség között összetűzések voltak a diadalkapu felállításá miatt, és dühükben egymásért felborogatták. Az őrnagy úr a városban keres szállást, és még ma este Újvidékre megy a hadsereg-páncsnokságra további utasításért.

Április 17-től

Az őrnagy úr által hozott rendelkezés értelmében az itt partra szállt utászegységek a mi páncsnokságunk alá rendeltettek, és áthajózást végeznek a szemközti lók kikötőjébe, melyre az előkészületek megkezdődtek. Mindkét parton hadihíd komp épült és 120-as utásztagok állították össze, melyek rövid idő alatt kész is lettek. A kompok vontatását a hozzánk beosztott rohamcsónak század végzi. Az áthajózáshoz még igénybe vesszünk egy itteni polgári kompot, mely a két part közti forgalmat bonyolítja kezelőjével együtt. Minden kompra 4 fő osztatik rakodónak. Az áthajózás során harcokcsizó, gépvontatású tűzer, gépkocsizó gyalogos egységeket és polgári járműveket és személyeket szállítunk át és vissza. 18-án reggel teljes erővel indul meg az áthajózása az éjszaka folyamán ideérkezett egységeknek. Mi csak azt nem tudjuk, hogy a németek által megszállt Horvátországba miért kell már magyar csapatoknak is átmenni? E nagy mozgolódásokról felvételeket készíttek. Az áthajózás erős ütemben folyik éjjel-nappal, megszakítás nélkül. Az áthajózás másnap délutánján megérkezik a haditudósítói szolgálati kocsjával Budinszki Sándor - a magyar rádió riportere, hogy az áthajózásról riportot készítsen. Én, kinek most alig akad munkám, volt időm szemmel kísérni Budinszki ténykedését, amelyben több volt a blöff, úgy mozzanatokban, mint szövegben, mint a valós helyzet. Most döbbenek rá, hogy milyen más látni egy riport helyszínét és más hallani a riportert szájából. Szentelennek és hízelgőnek kell lennie, hogy az ilyen agyonfáradt katonákból az általa feltett kérdésekre némi lelkesítő feleletet kapjon. A most szolgálatos Pethő százados rakodó tiszt, a rakpartnak közelébe sem engedte, így a hátrább várakozó páncsokosok között, mesterségesen mímelte motorzajjal és a hozzáadott saját lelkesítő szövegével érzékelteti a komprakodást. Alig telik el 10-15 perc a riport megkezdésétől, lent a parton nagy riadalom, kiabálás támad, e láрма miatt félbeszakad a riport. Nagy a szaladgálás, láрма. Az idő is kezd sötétedni. Ti., az történt, hogy Pethő százados nem vette figyelembe a katonai és polgári komp közötti eltérő terhelési szabályokat. A polgári kompra rosszul irányította fel a járműveket. A komp árelleni oldalára egy löszterrel teli tehérgépkocsit, mögé pedig egy láncfalpas Hansa vontatót a hozzákapcsolt Göring ágyúval és kezelőivel, míg a másik oldalra egy szgk és egy ponyvás tehérgépkocsi katonákkal, összesen 44 emberrel. A komprakodás befejeztére Pethő százados szolgálati ideje lejárt, így az indítás már a helyébe lépő zászlós feladata lett, aki kifogásolta a polgári komp súlyaránytalanságát. Mivel felettesével szemben érvei nem voltak meggyőzőek, kénytelen volt elindítani. Elsőnek az utász komp indult, utána a polgári mely alig hagyja el 50 m-re a partot a fokozottan erősödő vízodrásban, szerencsére lassan, a baloldal emelkedni a jobb oldal süllyedni kezd. Kompon szolgálatban lévő 4 utász riadó kiáltására a ponyva alatt szundikáló tüzerek kiugrálva máris a hidegvízben találják magukat. Szerencsére a komp pallódeszkái nem voltak rögzítve, így mikor kb. 45°-os volt a komp állása, mintegy vezényszóra az egész rakomány pallódeszkától a Dunába csúszott, az üresen maradt komp pedig visszabilent vízszintes helyzetébe. E váratlan esemény miatt félbeszakadt Budinszki tevékenysége, és a nagy zűrzavarban eltűnt a helyszínről. A közben beállott sötétségben a parton lévő, de már lefekvéshez készülődő rohamcsónakos egység személyezte azonnal mentéshez láttak a közelben horgonyzó monitorok fényezőri és fókuszos villanylámpák segítségével. Néhányuknak, kik úszni tudtak, sikerült partra jutni, míg a többiek az elszabadult pallódeszkákba kapaszkodva tartották fenn magukat, míg a gyorsan mozgó motorcsónakosok felszedték őket, kik alsó fehéremüjűkbe ugrottak csónakjaikba és szárguldoztak a szerencsétlenség helyszínére. A sötét vízben úszó embereket igen rövid idő alatt összeszedték, és partra hozták, míg az ott rájuk várók teljesen kimerülve hozták be őket hozzánk a hajóáll[omás] épületébe, ahol teát főztünk és száraz ruhát adtunk rájuk, amíg az övüket megszáritottuk. Kb. egy óra sem telt el, a rajparancsnokok örömmel jelentik, hogy minden emberük megvan. Mi, akik szemtanúi voltunk az eseményeknek, ezt az örömet alig tudjuk elhinni. Az utászok száraz ruhát, pokrócot hoznak, és jó meleg helyen reggelre kipihenték magukat. A zászlóaljparancsnok felelősségre vonta a két rakodó tisztet gondatlanságért, melyért felsőbb helyen kell számot adniuk. A Pethő százados magyarázkodását kereken visszautasította. Budinszki 19-én délután ismét visszajött és - a helyreállított helyzetben - folytatta tegnap abbamaradt riportját. Akik láttuk és hallottuk ezt a riportkészítést, megállapítottuk, hogy felét sem látja annak, amit erőltetett lelkesedésével a mikrofonjába elmond. Az üresjáróban berakodásra várakozó harcokcsi vezetőjének karlegyintéssel vezényel, hogy a motorral olyan hanghatást keltsen, mintha őelötte hosszú sorban vonulnának a rakodókompon felé. Mindehhez hozzáadva saját szövegkísérletét. Az általa hangoztatott lelkesedésnek a katonák között persze semmi nyoma. A ma reggelre kipihent és felszáradt katonákat elszállították szállásunkról. Az áthajózás befejeztével lecsendült minden körülöttünk, jóformán csak a polgári forgalmat bonyolítjuk. Nap mint nap előfordul, hogy a szerbek által bácskába telepített szerb családoknak el kell hagyni eddigi lakhelyüket és székérre pakolt holmijukkal - bizonyára ennyivel jöttek ide is -, itt kelnek át a horvát partokra. A polgári forgalmat térítésmentesen végezzük. A túlparttól átjövők nagy része a volt szerb hadseregtől katonák (magyarok, svábok), akik ide a Bácskába valók. A harcok befejeztével a túloldalról visszaszállítjuk a mi átkelőhelyünkre irányított magyar alakulatokat. Közben véget ért a Jugoszlávia elleni háború. A németek meghívták a magyar hadsereg tisztjeit Belgrádba, nézzék meg, mily pusztítást végeztek a Stuka bombázók a városban. A magyar hadseregpáncsnokság Nyisztor őrnagyot is besorozta a csoportba, és Faller századosnak a kitűzött napon lementek Belgrádba. Este visszatérve Faller százados - ki velünk van szálláson - elmondta azt a borzalmas pusztítást, amit a zuhanóbombázók végeztek a városban. A megszállt területen katonai közigazgatás lépett életbe. Az élet megindul, az üzletek kinyitnak, melyek gazdag árukészlettel rendelkeznek. Itt olyan áruk is vannak szabadforgalomban, amit odahaza már csak jegyre sem lehet kapni. Vettem is egy jó darab csizmatalpbőrt, lesz belőle vagy 10 pár féltalp. Apám bizonyára örülni fog neki, mert néha még jegyre sem lehet kapni megvan. Április hó utolsó napjain alakulataink visszatérnek állomáshelyükre. A hadihíd kompok és kikötők felszedetnek, és elszállítatnak. Egyedül a polgári komp - mely közben kijavítottat - látja el a feladatát. A Dunába borult rakomány kiemelésének irányítása Nyisztor őrnagy és Faller százados feladata lett, így ők és tisztí legényeik, gépkocsijaik sofőrjükkal és én maradtunk Palánkán, a többiek hazavonulnak és leszerelnek. A rakomány kiszedéséhez - melyet majd a folyamórség végez - a magas vízállás miatt nem lehet hozzáfogni, mert a búvárok a lenti sötétség miatt nem látnak, így bizonytalan időre tétlenségre vagyunk utalva. Konyha híján ellátmánypénzt kaptunk. Mivel Faller százados is itt van velünk és tisztí legénye - egy hasonló magasságú bihari parasztfiú - ügyes szakács hírében állt, ezért kosztpénzünket összeadva „közös konyhát” állítunk fel. Így jobban járunk, mert kevesebből többet és ízletesebbet eszünk. Az őrnagy úr - a város kikötőbe vezető utcáján - egy jómódú magyar családnál van szálláson. A százados úr mindennap bemegy hozzá jelenteni a vízállást, amelynek lassú süllyedése miatt tétlenségre vagyunk kárhozhatóva. Így van időnk széjjelnézni a városban vagy moziba megyünk. Számunkra sok új látnivalóval ismerkedünk meg. Néha átevezünk llokra, megnézzük érdekességeit, szép fekvését a Duna parti dombon épült és még jó állapotban lévő „Hunyadi várat,” amelynek még teljes épségben lévő lovagtermében az iloki fiatalok, vasárnap délután feljárnak táncolni. Ilyenkor a látottakról néhány felvételt is készítek. Este szállásunkon összeülünk és beszélgetünk. Az „öregúr” (ahogy egymás között hívjuk) jól érzi magát közöttünk. Különösen örül, hogy tisztí legénye olyan jóízű ételeket tud főzni. Nem győzi dicsérni. Magatartásában komoly, de mindenkihez barátságosan beszél, melybe egy kis humort is szeret vegyíteni. Ellenlétben az őrnagy úrral, ki mindenit tegez, (még az „öregurat” is, ki jóval idősebb) addig ő mindenkit magáz és „fiam”-nak szólít. Egyetlen szenvedélye a cigarettá, melyből igen sokat elszív naponta, közben mindig gondolkodik valamin. Május 14-ére leapadt a Duna vízszintje, hogy búváraink megkezdhetik a roncsok kiemelését. Egy napot vett igénybe a roncsok pontos helymeghatározása és megjelölése. Másnap egy darus hajó horgonyzott le a kitűzött pontnál, és megkezdődött a búvárok lemerülése, valamint a roncsok szemrevételezése a kiemelési sorrendet illetően. Roppant lassú munka volt a felszínre hozás és partra tevés, mely napokat vett igénybe. Szokatlan volt egy-egy roncs látványa mikor a daru kiemelte a vízből. A vezetőfülkében maradt ruhadarabok a füke ablakára tapadva olyan látvány volt a partról nézve, mintha hullá volna a kabinban. A roncsok kiemelésének befejeztével minden a partra került és szállító járműveket igényelve az újvidéki vasútállomáson vagonra rakva a budapesti gépkocsijáratba irányítottuk. Ezzel véget is ért itteni feladatunk. Május hó 17-én reggel mi is elhagytuk Palánkát és Újvidék-Temerin-Szenttamás-Topolya-Szabadka érintéséve, Szeged-Kiskunfélegyháza-Kecskemét-Nagykőrös-Ceglédén át a délutáni órákban megérkezünk Szolnokra és a zászlóalj irodán leszámoltam a 152. gépkocsizó utász zászlóaljtörzs hivatalos irataival és eszközeivel. Nyisztor őrnagyon és rajtam kívül a többiek - mint tartalékosok - leszereltek. Elbúcsúzva tőlük az őrnagy urat visszavezényelték alakulatához, én pedig jelentkeztem a zászlóalj irodán szolgálatételeire. Ugyanakkor kértem 10 nap szabadságot, melyet meg is kaptam.

Május

1941. május 28. Szolnok

A hajnali órákban visszajöttem 10 napos szabadságomról. Az irodába visszazökentem a régi munkámba. Van már egy újonc írrok is, ki engem pótol, amíg oda voltam.

A v[issza]m[arad]ó k[ülön]t[é]ny] irodában nagy munka folyik. A tartalékos állomány kartonjait rendszerezik, és mozgósítandó alakulatok szerint csoportosítják, SAS behívóval ellátva, melyre csak a dátumbélyegzőt kell a postázáskor ráútni.

A laktanyai élet a szokásos mederben folyik a megszokott formában. Nálunk a zászlóalj irodán is megvan a mindennapi írni, postázni való, amely egésznap lefoglal bennünket munkaidő alatt.

Nagy Gyula törzsrőmester irodafőnököm minden reggel átnézi a laktanyába járó napilapokat, és ha tartalmukról véleményét nem is közli velünk, látni rajta nemtetszését a leírt eseményekkel kapcsolatban. Ti., katona nem foglalkozhat a világ eseményeivel! Június hó 20-án a vmk. iroda parancsot kap, hogy a 152. gépkocsizó utász zászlóalj törzset újból mozgósítsa, SAS behívóval, melyet a délutáni postával el is küldtek. Ezen irodában dolgozó barátaim közlik velem, hogy készüljek, mert a zászlóalj törzset újból én leszek a zászlóalj rőmestere. Nem tudjuk, hogy miért van e mozgósítás. A laktanyában nem hallani semmiről. Irodafőnököm méltatlankodik is hogy már megint itt hagyom, újra gondoskodhat helyettem másról. Június 22-én megkezdődik a mozgósított tartalékosok bevonulása és az alkalmassági vizsgák után a felszerelésük is. 24-én a rádió bejelenti a hírt, hogy a németek megtámadták a Szovjetuniót a Keleti-tengertől a Kárpátokig húzódó vonalon és a hadműveletek tervszerűen folynak. A román erők Besszarábiában ugyancsak előrenyomulóban vannak. Hírek szerint a szovjet már hetek óta nagy erőket vonultatott fel a nyugati határain, hogy alkalmas pillanatban, katonai hatalmát Európára is kiterjessze és bolsevista rendszerét itt is meghonosítsa. Ezt előzte volna meg a németek támadása? A mozgósítottak bevonulása 26-ig tart, mert öt vármegye területéről kell összejönni a létszámnak, és sokan a családi ügyeik rendezése végett és a nagyobb távolság miatt későn érkeznek. Gépjárműveink újból behívott polgári gépkocsiból fog állni, melyre kincstári rendszám és jelzés kerül. Rendkívüli hír! Kassára szovjet repülőek bombát dobtak. Az eset miatt tiltakozás, amit orosz részről tagadnak. Emiatt 27-én bejelentik a magyar-szovjet hadiállapotot! Most már tudjuk mozgósításunk okát. Bizonyára voltak, akik ezt már jó előre tudták. A szolnoki VI. utász zászlóaljal csak ezt a mi zászlóalj törzsünket mozgósítják. A bevonuló tartalékosok kb. 50 %-a az ápr[ilis]i mozgósításkor is bent voltak. Most még több az öregebbek száma, mint a tavaszon volt. Mivel zászlóaljparancsnoknak ismét Nyisztor őrnagyot vezényelték ide az időskorúak miatt újból tiltakozott Hoós alezredek-nél, kérve fiatalabbakkal való leváltásukat, de csak ígéretet kapott. „Mit kezdjek én aggyastyánokkal egy háborúban?“, mondta. Ugyancsak behívták újra az „öreg“ Faller századost, Ács hadnagyot és Ferenci karpaszománys őrmestert, ki ismét a gh. főnöki posztot tölti be. Ezek után érthető Nyisztor őrnagy méltatlankodása. Most sem az ő rugalmasságához való ez az összetétel. A hónap végére a behívott gépjárművek menetkészen állnak, rendeltetésüknek megfelelően felszerelve. Katonaszemmel nézve furcsa látvány ez a különböző típusú és színű gépjár[mű] park. Most is - mint már az előző két mozgósítás alkalmával - tapasztaltam az emberi kapcsolatok hamar kialakulnak, barátság válnak, de nem a fegyelem és a kölcsönös tisztelet rovására. Az idős tisztek intézkedései is baráti hangnemben nyilvánulnak meg, mely fokozza az emberekben a személyük iránti szimpátiát. Én, mint tényleges időmet töltő katona, most harmadszor élem már meg ezt a laktanyaitól eltérő baráti, de mégis katonás szellemet. Beosztásomnál fogva, nap mint nap mindenkivel kapcsolatban van és a tiszteken kívül rendfokozatra való tekintet nélkül az idősebbeket bácsinak szólítom, a fiatalabbakkal tegeződom.

[Ukrajna]

Július

Július 1. kedd

Délelőtt menetkészültség rendeltetik el, és minden csoport a gépkocsikra máházik. Délután 17h-kor a felderítő raj Csatlós Lajos hivatásos törzsrőmesterrel és velem elindul Csapra szállást készíteni. A törzs többi része később indul.

Az első pihenőt a hajdúszoboszlói Hangya Szövetkezet vendéglőjébe töltjük. Csatlós törzsrőmester biztatott, hogy amíg itt vagyunk, egyik kocsival menjek le szüleimhez elköszönni. Mivel én nem akartam őket rémületbe ejteni - mivel még nemrég jöttem haza, és már újból megyek - írtam egy levelet szüleimnek és a vendéglőben tartózkodó egy iparos ismerősöm átválalta a szüleimhez való kézbesítését. A vacsoránkat egy újfahértői vendéglőben fogyasztottuk el, utána folytattuk utunkat Nyíregyháza felé, hol az éjszakát egy a város határában lévő gazdasági major egyik üres cselédlakásában szalmán fekve töltöttük. Idő: szép napos volt.

Július 2. szerda

3:30 h-kor ébresztő és 4 h-kor indulás Kisvárdán át Csapra, hova 6:30 h-ra érkezünk.

Az á[llomás]parancsnok[ságon] jelentkezve parancs vár bennünket mely szerint tovább megyünk Beregszászra, hová 8 h-ra megérkezve jelentkeznünk az itteni á[llomás]on. Mivel itt újabb parancs számunkra nincs, így egy üresen álló volt cseh pénzügyőrlaktanyába a zászlóalj törzset szállást biztosítunk, mely délután 17 h-ra be is érkezett. Ez a város már nekem ismerős mivel a múltévben a kerékpáros századdal többször jártam benne. Idő: ma is szép, napos.

Július 3. csütörtök

A zászlóaljparancsnok Husztra megy a Kárpát-csoport parancsnokságra tájékoztatás végett.

A zászlóalj törzs készül a továbbindulásra.

Tartalék gépkocsigumik beszerzése és javíttatása Munkácson.

Egész nap katonai átvonulás a városon.

Este menetkészültség. A zászlóalj törzs első része 21:30 h-kor elindul Rahóra. Félőrával később a második rész is, Nagyszőlős, Huszton át. E csoporttal megyek én is az őrnagy úr kocsijában a zászlóalj segédtiszttel együtt. A kocsit az őrnagy vezeti - általában -, határozott biztossággal ezen a járművekkel zsúfolt úton. Idő: délelőtt derült, délután borult, esős, éjjel párás.

Július 4. péntek

A járművektől zsúfolt úton egészéjszakai menettel, reggel 4 h-ra értünk Rahóra, hol az őrség kivételével üresen álló határvadász laktanyában a rövid 3 órás pihenőt alvással töltöttük.

A helység, körül erdőkkel borított hegyek között húzódik meg e szerény kis község, melyben élénk a katonai forgalom.

A menetkészültség elrendelése után a törzs első része 7 h-kor indul Kőrösmezőre, hová 9 h-kor meg is érkezünk. Itt tudjuk meg, hogy az első napok támadásait a hegyivadász alakulatokkal indították, és folytatják túl a Kárpátokon.

A délelőttöt a vasútállomás mellett töltjük, és a szép napos időt pihenésre használjuk fel.

Ez idő alatt körül szemlélem a tájat, mert úgy látom, mintha itt még most tavaszodna. A völgyekben nyílnak a tavaszi virágok a hegycsúcsokon fehéren csillog a hó. Délutánra beborul az ég, és megtörténik az elszállásolás, amely nehezen megy, mert a helység már zsúfolt az átvonuló és beszállásolt alakulatoktól. A vasútállomáson szünet nélkül folyik a gépesített alakulatok kirakodása, mert innen csak közúton lehetséges a továbbvonulás.

Július 5. szombat

Mi a további parancsig maradunk, és karbantartást végzünk. Az állomáson a kirakodás szünet nélkül folyik, és az alakulatok egymás után vonulnak a határ felé.

Idő: változóan borult, esős.

Július 6. vasárnap.

A tegnapi borult idő ma reggelre derült, naposra változott. Vasárnapra való tekintettel Körösmező lakói közül - a nagy felfordulás dacára is - sokan mennek a misére. Az átvonulás ma is megszakítás nélkül folyik a határ irányába. Délelőtt málházás, készüllet az indulásra.

Az ebéd elfogyasztása után 13 h-kor mi is elhagyjuk Körösmezőt, és lassú előrejutással felkapaszkodva a Tatárhágó meredek szerpentinjein elérjük a határállomás épületét, hol rövid időre megállva bevárjuk az emelkedőn lemaradt kocsjainkat.

A magyar és orosz vámházak között erős úttorlaszok az orosz oldalon ameddig ellátni a határsávon szögesdrót akadály végig.

Itt az út két oldalán magyar légvédelmi ágyúk felállítva, bizonyára az átkelés biztosítására.

A magyar vámház mellett, néhány sírból álló I. világháborús kis hősi temető, léckerítéssel körülvéve. A túloldalon áll egy fából épült orosz vámház elhagyatva.

15h-kor lépjük át a határt, de csak lépésben jutunk előre. Az oroszok minden átjárót, hidat felrobbantottak, melyeket a hegyi utászok igyekeznek járhatóvá tenni. Ahol lehetséges a patakon átgázolással próbálunk előre jutni.

20 h-ra érezünk Tatarovra, hol egy szép üresen álló szanatóriumban szállásolunk. A hűvös, holdvilágos későesti órákban elfogyasztva vacsoránkat a jó meleg feketénkel mély álomba merülünk.

Mivel a harci zaj innen már messze van csak a Prut folyó csobogása zavarja a csendet.

Július 7. hétfő

Délelőtt szétnézünk a szép fekvésű helységben és környékén, hol több tudószanatórium van, néhány közülük a harcok során kisebb sérülést kapott.

Délben is jökora záporosöt kaptunk. Az ugyanekkor kapott parancs értelmében, délután átvonulunk a szomszédos Vorotára, hol az Európa szanatóriumban rendezzük be szállásunkat, szemben a Prut folyóval. Ez is szép fekvésű hely, környékén tudószanatóriumokkal. Eddig még semmi feladatot nem kaptunk. Idő: délután borult, esős.

Július 8. kedd

A zászlóaljparancsnokságunk a mai nappal megkezdí működését a [popup title="Kárpát-csoportban" format="Default click" activate="click" close text="Magyarország Szovjetunió elleni hadba lépése után a mozgósított VIII. hadtest törzséből és közvetlen alakulataiból, a Gyorshadtestből, a 8. határ vadász d[an]d[ár]ból, valamint az 1. h[e]gyi[ivadász] dd-ból 1941. június 30-án alakított hadműveleti csoport."]. A zászlóalj parancsnokságunk irányítása alá 7 utász és 1 árkász század rendelgetett. Feladatunk a felvonulási útvonalon felrobbantott hidak és más műszaki létesítmények helyreállítása. A nap folyamán megtörténnek a szemrevételezések a feladatok megbeszélése, az alakulatok munkahelyre irányítása. A harcoló egységek műszaki részlegei csak rögtönzött helyreállítást végeznek, melyek nagyobb igénybevételt hosszabb távon nem bírnak. Ezek stabil, teherbíróbba tétele, ill. építése a mi feladatunk lett. Idő: borult, esős ma is.

Július 9. szerda

A tegnapi szemle és megbeszélés alapján Faller százados a műszaki munkák irányítója üzembe helyeztetí a helybeli fűrésztelepet, és megkezdődí a hidakhoz való faanyag előállítás. Faller századosnak előnye, hogy beszéli az orosz nyelvet, melyet az I. világháború alatt itt tanult, így könnyen boldogul a polgári munkaerőkkel a fűrésztelepen, akik munkájukért fizetést kapnak. A mai naptól mi is rubelben kapjuk a zsoldot a a hadipótdíjat. A mai naptól megélenkült az irodai munka is a parancsnokságunk alá rendelt századok részére történő intézkedések miatt.

A napok óta tartó kiadós záporok folytán a Prut folyó annyira megaradt, hogy körzetünkben 8 db hevenyészve épített szükséghidat elsodort. Emiatt két terület parancsnokai nem tudnak az irányításuk alá tartozó területre jutni, így az összes munkálatok irányítását Nyisztor őrnagy veszi át, amelyben a worochtai hegyidandár parancsnoka minden eszközzel támogatja [popup title="(Felkl t[á]l[b]ornok)" format="Default click" activate="click" close text="Felkl Jenő (Sopron, 1889. 07. 14. – Pécs, ?), altábornagy. 1940. augusztus 1-jétől tábornok, 1940. szeptember 1. – 1941. október 1-ig az 1. hegyidandár parancsnoka.]. Ferenczi hadapród őrmester, (a) g. hivatásos vezetője vissza megy Rahóra élelem utánpótlásért, honnan az esti órákban érkezik vissza.

Július 10. csütörtök

Reggelre szép napos időre ébredtünk. Az üzembe helyezett fűrésztelepen beindult a munka a hidakhoz szükséges faanyagok előállítására, melynek a kiszállítása is folyamatossá vált a századaink által építendő hidakhoz. Mivel az őrnagy úr állandóan a helyszíneket járja - mert utasításait nem papíron, hanem szóban szereti kiadni - így kevés munkánk van az irodában és van időnk, hogy a szép időt kihasználva szétnézünk a tájon. A helységet övező hegyekről szép kilátás nyílik a volgyre. Délután Vorotán voltunk. Gyönyörködtünk a díszesen faragott épületeiben és a szintén díszes faragású többtornyú fatemplomában. Utána lementünk a Prut folyóhoz megnézni azokat a téglából épített hatalmas viaduktokat, melyek a völgyeket átívelve szolgálták a vasúti közlekedést. Sajnos ezek közül csak egy maradt épségben, a többit lerobbantották a visszavonuló oroszok. Ezek a gyönyörű építmények nem érdemelték meg ezt a sorsot. A nap folyamán látottakról felvételeket készítettem. A harcok elől a hegyekbe húzódtó lakosság lassan visszatér lakóhelyére. A kedvező időjárás alatt az erős útemben folyó szükséghidak építése több munkahelyen az esti órákig befejezést nyert. Egyébként a műszaki alakulatok teljesen le vannak kötve sok helyreállítási munkával. A hírek szerint a magyar gyorsan mozgó alakulatok tegnap óta a német hadsereg kötelékében folytatják hadműveleteiket a Zburc folyó átjáróiért. Eddig, a jelentések szerint 25 000 hadifoglyot ejtettünk. Különösen kitűntek a kerékpáros és műszaki alakulatok. Az utóbbiak a hidak gyors helyreállításával. A Bialystok-Minszki csata befejeződött. A foglyok száma 323 898, több tábornok, több ezer páncélos és ágyú. A híradások szerint a keleti fronton ez ideig 400 000 hadifogoly, 7615 p[á]n[c]él[os], 4423 ágyú került a mi oldalunkra.

Július 11. péntek.

A reggel érkezett parancs értelmében, zászlóaljtörzsünk a mai nappal kiválik a Kárpát csoportból és 12-én Kolomijába megy . A délelőtt a gépkocsik málházásával telik el. Délután a szabadidőt Nidermayer szakaszvezetővel a helység keleti részének megtekintésére fordítjuk, hol számos tudószanatórium van. A harcok alatt néhány ezek között is szenvedett sérülést. E részen van az a viadukt, amelyik a legnagyobb pusztulást szenvedte. Törmeléke, csaknem elzárta a Prut vizét. Nyisztor őrnagy 13 h-kor Kolomeába [!] megy tájékozódás végett. Mi reggel indulunk. Este előkészületek a korai induláshoz. Egész nap szép, napos idő.

Július 12. szombat.

3:45h-kor indulás. Útirány: Tatarov, Mikulicsin, Gyeljatyin, Kolomija. Egy személygépkocsi javítása miatt Tatarovon lemaradtam, a zászlóalj törzs tovább megy. A reggel Körösmezőre küldött Nagy főhadnagy 14 h-ra megérkezik és csatlakozik hozzánk. Az itt állomásozó 151. kerékpáros utászszázadnál kapott „kegyelem ebéd” elfogyasztása után mi is folytatjuk utunkat. Az zászlóalj törzs első napi menetcélja Gyeljatyin, de mivel korán beért, folytatta útját. A hidak helyreállítási munkái miatt lassú a haladás. Közben gyönyörködünk a táj váltakozó szépségeiben. Itt-ott láthatók az oroszok által romba döntött építmények. Kb. 19 h-kor kieriünk a hegyek közül, és élénk táru a szép Galíciai dombvidék, gyönyörű búzatábláival. Itt jó állapotban lévő utak vannak, melyen végig utánpótlást szállító járművek, kiket nagy porfelhő kísér. Az estével egy defektet is javítunk, mely után 21 h-kor Kolomijába érünk. Az [llomás]parancsnokságon a zászlóalj törzs továbbvonulásáról értesülünk. Mi elszállásolunk. Szerencsére egy kedves idős lengyel mama házában kapunk szállást, ki lehetőségeihez igyekszik jó helyet biztosítani. Még teát is főz számunkra, amit hálásan megköszönünk. Intelligens asszony és németül jól megértjük egymást. Nagy hadnagy örömeire szállásadónknak zongorája is van, és engedelmével néhány zongoraművet eljátszott rajta. Mivel az öregurat közelebről még nem ismerjük, elmondta, hogy néha a rádióban is játszik. Egész nap ragyogó, napsütéses idő.

Július 13. vasárnap

Az éjszakát jól töltöttük. Szállásadónk ismét teát főzött, melyet a szállással együtt megköszönve elbúcsúztunk. Egyik gépkocsinkat szerelőszopához vittük javításra, közben élelem és üzemanyag beszerzés után néztünk. Ma a szórványosan átvonuló esők dacára a lakosság igyekszik az Istentiszteletre. 11 h-kor indulunk Borszcsov felé, és jólesik a nagy kiterjedésű búzatáblák között robogni. Az útviszonyok elég jók, csak a lerombolt átkelőhelyeknél lassul a haladás. Az érintett helységekből mindenütt vasárnapi hangulat. A színes népviseleti ruhákba öltözött lakosság kíváncsian nézi az átvonuló csapatokat, kiket egyesek virágokkal dobálnak. Dacára annak, hogy e terület a magyar hadsereg ellenőrzése és irányítása alatt áll, a német propagandának nagy hatása van a lakosság hangulatára. Középületekre a német horogkeresztes zászlót tűzték ki, és tüntető felvonulásokat szerveznek a független Ukrajna visszaállítása mellett. Ígéret van a magángazdaságok visszaállítására, amely nagy lelkesedést vált ki a lakosságban, mert itt is magángazdaságok voltak a bolsevizmus alatt.

13 h-kor érkezünk Gyeljatynba, hol hasonló kép fogad bennünket. Kolomijánál átkelve a Pruton, a folyó mentén haladó vasúti töltésen - melyről az oroszok a síneket lehúzták - haladunk tovább, amit ideiglenesen közútnak használunk. Zaliscsikinél elérve a Dnyesztort a hadihídtól árammentén 500 m-re van lerobbantva a vasúti híd, amely egy darabba esett a folyóba, melyről felvételt is készítettem. Itt találjuk a várossal szemben a közúti hidat is. Feltűnő, hogy Vorotától az ideig érintett helységekből harcoktól eredő károk alig vagy nem is tapasztalható, hol a lakosság hangulata is más, mint a kárt szenvedett helységeké. Zaliscsikit elhagyva már találkozunk fogságba esett orosz katonákkal, kiket gépkocsikkal szállítanak hátra igen kevés fegyveres kísérettel. Nem értjük a foglyok jó hangulatát, mintha örülnének, hogy fogságba estek. Ingetnek, kiabálnak hozzánk. 19 h-ra Borszcsovba érve jelentkezünk és elszállásolunk. A Tatárhágótól Borszcsovig a Galíciai határvonal mentén lengyel területen jöttünk ideig. E területet Lengyelország német lerohanása óta - az akkori egyezségük alapján - orosz megszállás alatt állt. Mivel akkor sok lengyel menekültet befogadott hazánk, talán ennek köszönhető az eddigi utunkon való barátságos fogadtatás. Innentől már a Podóliai síkság áll előttünk.

Július 14. hétfő

A mai naptól kezdve zászlóaljunk az alárendelt műszaki alakulatokkal együtt az 1. páncélos gyorshadtest kötelékébe lép, melynek parancsnoka vitéz lófó dálnoki Miklós Béla vezérezredes. Századaink a Skala község melletti Zburc folyón 2 db. 16 tolnás híd építését, ill. javítását és a Szmotrics folyón 2 szűkséghíd építését, ill. javítását végzik. Faller százados 10 fővel+4 tehergépkocsival Kamenyec-Podolszk-ba megy műszaki anyagok felderítése és szállítása végett. Egyébként a munkálatok az ő utasításai alapján folynak Jámbor hadnagy vezetésével. A munkálatokhoz polgári munkaerő is toborzódik, mert mindkét helyen az egyik híd a polgári forgalmat szolgálja. A közbiztonság érdekében megalakul az ún. nemzetőrség, mely a községházán kezdi meg működését. A vele szemközti épületben vagyunk mi beszállásolva, itt van a parancsnokság is. Az aránylag kicsi négyszögű főteret szép középületek övezik a templommal együtt, melynek látványa is jó hatással van a szemlélőre. A lakosok elmondása szerint - a németek lengyelországi lerohanásakor - a szovjet uralom alá kerülésük után a templom használatát pénzért váltották meg a vörösöktől. Bizonyára így volt ez az eddig érintett helységekből is, csak nem volt alkalmunk róla tudomást szerezni.

Július 15. kedd

A hidak helyreállítási munkálatai folynak. Délután néhányan megtekintettük a helységet. Lakossága vegyes nemzetiségű, lengyel, galíciai orosz (vagy ukrán?) és zsidó, kik elég nagyszámban vannak. Ez utóbbiak környezetükkel is kitűnnek, melyek elhanyagoltak, piszkosak. Nem tudjuk mi ennek az oka? Velünk szemben zárkóztak. Eddigi utunkon itt találkoztunk a legtöbb zsidó lakossággal. A nemzetőrök a nap folyamán több gyanús személyt őrizetbe vettek, és gyűjtőtáborba vittek. Hogy a közigazgatást és a közbiztonság milyen felsőbb szervek irányítják, mi nem tudjuk.

Idő: derült, napos, 19h-tól esőre fordult.

Július 16. szerda

Faller százados a mai nap visszatér Kamenyec-Podolszk-ból, nagymennyiségű, hídhoz való anyagot hozott. A zászlóaljparancsnok Michalczén járt szemleúton. Idő: szép, napos

Július 17. csütörtök

A zászlóaljparancsnok Faller századosot visszaküldi Kolomija, Nadvorna, Stanyiszlav útvonalra a hadihíd-oszlopok előrevonása végett. A Faller százados által tegnap hozott anyaggal megindul a Skala Délnél lerobbantott híd helyreállítása, polgári munkálatokkal. Idő: délelőtt napos, délután futó zápor.

Július 18. péntek. Borszcsov

A helység déli kijáratánál a zaliscsiki úton megkezdődik egy kisebb szűkséghíd építése, polgári munkaerő bevonásával. Faller százados visszatér tegnapi útvjáról, s jelentést tesz a hadihíd-oszlopok Borszcsov felé való vonulásáról. A zászlóaljőrsz a gépkocsik karbantartását végzi, és a helybeli gőzfürdőben tisztálkodik. Délután néhányan megtekintjük a helybeli templom belsejét, közben végig hallgatjuk a misét.

Idő: napos, meleg.

Július 19. szombat

Két hadihíd-oszlop útba indítatik Kam.-Podolszkon át Novo Usicsa-ra az Usicsa és Kaljus patakon való forgalom biztosítására. A tegnap megkezdett szűkséghíd építése teljes ütemben folyik. Nyisztor őrnagy Michalce-ra ment a hadihíd-oszlopok felől érdeklődni. E hadihíd-oszlopoknak hídanyag szállító kocsijaik hosszú és csuklós dereka miatt ezeken a kanyargós és zsúfolt forgalmú, nem a legjobb állapotban lévő utakon igen nehéz az előretűntása, melyeket a gépkocsiknál sokkal lassúbb gumikerekű Hoffer traktorok vontatnak. A gépkocsivezetők és motorszerelőink állandóan a járművek javításával vannak elfoglalva, mert ezek az igénybe vett polgári j.művek nem bírják az itteni utakon való erős igénybevételt.

Idő: ma is szép, napos.

Július 20. vasárnap. Borszcsov

A szép időben a lakosság Istentiszteletre vonul. Ezt megelőzőleg a templom körül körmenetbe vesznek részt. Fehéruháslányok, édesanyjuk vagy nagyobb lánytestvérük felügyelete alatt, áldozáson vettek részt, amely után boldogan mentek haza. Az idősök délután is templomba mennek, a fiatalok az utcákon sétálnak. A lakosság hangulata jó. Bizonyára itt komolyabb harcesemény nem volt, melynek nyomai sem láthatók. A főtérről fotót készítettem.

Július 21. hétfő

A zászlóaljparancsnok ismét Michalceba megy, hogy a hadihíd-oszlopokat sűrgesse. A zászlóaljőrsz karbahelyezést végez. A hídépítési munkák ütemszerűen folynak.

Július 22. kedd

A nap folyamán a rajvonalból pihenőre jött egy harcokocs század mely az iskolába szállásolt el. A tisztálkodás és evés pihenő után - feledve a vonalbeli eseményeket - vidám harmonika estet rendeztek, melyet az utcán sétáló fiatalok érdeklődéssel szemlélték. 17 h-kor futár útján parancs érkezik a hadtestparancsnokságtól, hogy a hídépítési munkálatokat adjuk át a polgári munkavezetőknek, és mi vonulunk Kam.-Pod. Novi Usicsa, Murovane, Kolinzani, Luzinjec-en át Sargorodra. Menetkészültség elrendelve.

Július 23. szerda

3:30 h-kor Csatlós törzsröster a zászlóaljörzset menetkészre állítja és 3:45 h-kor indulás a tegnap megadott útvonalon. Én a zászlóaljparancsnok vezette szűkebb törzssel megyek. Kam.-Pod.-ig elég szabad úton haladtunk E területen húzódik É-D-i irányba a „Sztálin vonal”, hol már erős ellenállást fejtettek ki az oroszok, mely csak átmenetileg csökkentette az előrenyomulást. A földre épített betonerődök egy részét a német zuhanóbombázók bombái szabályosan kifordították a földből. A műutat is alaposan felforgatták a visszavonuló oroszok alatt, melyet műszaki alakulatok igyekeznek járhatóvá tenni és a temérdek roncstól megtisztítani. Még a délelőtt-ti órákban elértük Kam.-Pod.-ot. A dombról - melyen utunk halad - letekintve egy szép fekvésű város képe tárul elénk. A város bejáratától balra hatalmas középkori vár áll, ma is festői látványt nyújtva a szemlélőnek. Leérve a városba nagyot csalódunk a dombról látottakban. A kép mely bennünket fogad egy kifosztott város képét mutatja hozzáátve a bombázók és visszavonuló oroszok rombolásait. Egy kihalt város, itt-ott látni egy-egy idős embert, élelmet keresve. Az utcai falragaszok a lakosságot a város 24 órán belüli elhagyására szólítják. Így értjük meg az üres és kifosztott városképet, melyhez Faller százados orosz nyelvtudása is hozzásegít. Ez ideig ilyen látványban még nem volt részünk. Elhagyva a várost, mind sűrűbben találkozunk visszatérő, elcsigázott, szerencsétlen családokkal, kik kisgyerekeiket, batyujukat cipelve vánszorognak vissza a városba. Hogy hol, hogyan vészelték át a frontot a szerencsétlenek, csak ők tudhatják. Az út két oldalán végig rengeteg elpusztult orosz katonai jármű; tankok, m[ező]g[azdasági] traktorok, rep[ülőgép] roncsok, lóhullák, számos friss orosz, német és magyar katona sírok. A folyókon a lerobbantott hidakat - a rögtönzöttek helyett - magyar és német utászok igyekeznek helyreállítani. Sargorod előtt 8 km-rel, egyik kocsijal én is utaztam motorhiba miatt leállt. Megjavítása csak az esti órákra sikerült, így mi 21 h-ra érkeztünk Sargorodra. Szállásunk egy iskola épületében volt. Az utunkon egésznap erős ütemű csapatfelvonulások voltak.

Idő: egész nap napos, meleg.

Július 24. csütörtök. Sargorod

8h-ra a zászlóaljörz másikké is beérkezik. A hosszú és sok helyütt viszontagságos út a gépkocsijainkat megviselte, így karbahelyezésük elrendeltetett. Mivel zászlóaljparancsnokunk általában a szóbeli intézkedések híve, így Ács hadnagy-nak és nekem nem sok munkánk van, egy-egy napot kivéve. Ilyenkor szeretek a lehetőség szerint körülnézni, mivel mindig érdekel a számomra ismeretlen környezet. A helység főtere és főutcája nagyságához képest elég rendez, számos középülettel. Felfordulás itt is van, de korántsem olyan, mint Kam.-Pod-ban volt. Az látható rombolást az oroszok hagyták maguk után. Az elmenekült családok itt is szállingóznak haza. Délután parancs érkezik, hogy a zászlóaljörz vonuljon Dzsurin-on át Tulcsin-ba, hol a Bug folyón való műszaki munkálatok irányítását vegye át. A menetkészültség után 22 h-kor Sargorodot elhagytuk. A hírek szerint az oroszok kezdenek erős ellenállást kifejteni a Bug folyó mentén, hol nagyobb ütközet van kialakulóban.

Július 25. péntek

Egész éjjeli menet után 4:30 h-kor érkezünk Tulcsinba az útszélre leállva várunk. A zászlóaljparancsnok és segéd tisztje elmennek jelentkezni Major tbk-nál , a 2. gépkocsizó dandár parancsnokánál, akit a Kírnozovka előtti harcálláspontján találunk egy búzatábla szélén, amint támadásra adja ki csapatainak a parancsot. Mi a várakozás alatt tájékozódunk, mert a város nagy része lángokban áll, vagy romokban hever a néhány órával ezelőtti orosz gránátok becsapódásaitól. Mindenféle füstölő romok, kifosztott épületek. Itt is kiürítési parancsral kényszerítették a lakosságot a város elhagyására. Alig látni néhány idős embert, kik megbújva itt maradtak. Sok a gazdátlanul kóborgó kutya, macska, s értetlenül nézik ezt az egész káoszt. A hozott parancs szerint elszállásolunk egy éppen átvonuló záporosóban. A város tele van német, magyar és román katonákkal. A rajvonalból jól idehallik a nehézfegyverek zaja. Szállásunk szomszédságában kigyulladt egy épület, melyet sikerült eloltani. Idő: délelőtt borult, esős, délután derült.

Július 26. szombat.

Délelőtt parancs érkezik a dandár előnyomulására. A menetkészültség után elhagyja Tulcsin-t. Előrejutásunk csak Kírnozovkáig volt lehetséges, mert a Bersagy-Gajvoron-Kasuvate térségében bekerített orosz egységek - óriási létszámuknál fogva - makacs ellenállást fejtenek ki. Utunk idáig rövid volt, és az útszéli fák alatt, itt-ott friss virággal borított katonasírok vannak. Élénk a román és magyar alakulatok mozgása. Kírnozovkán az iskolába beszállásolunk. 18-19 h között ellenséges felderítőgépek repültek fölénk, kiket vadászgépeink visszaűldöztek. A több fegyvernemből álló, nagy létszámú bekerített orosz egységek makacs ellenállással sok veszteséget okoznak harcoló egységeinknek. A községtől DK-re hatalmas füstoszloppal olajtartály ég. A csapataink felvonulása egészéjjel tart.

Idő: felhős, délután erős záporosó.

Július 27. vasárnap

Virradatkor borult, esős idő. Tábort postát nem kapunk. A felázott földutakon a gumis kocsik elakadnak. Szétnézünk a helybeli cukorgyárban, hol még találunk a gh.-nak egy kevés cukrot. Üzemanyag vételezés az égő olajtartályok mellett, melyek eloltására Faller százados javaslatot tesz.

Július 28. hétfő.

A zászlóaljörz és alakulatai a stagnálást karbantartásra és tisztálkodásra használja, közben várjuk a további parancs-ot. A bekerített orosz egységek felszámolása folyamatban. A kitörésük már lehetetlen. A déli órákban óriási létszámú hadifoglyot kísérik át a helységen. Borzasztóan néznek ki a szerencsétlenek.

Idő: továbbra is borult, esős.

Július 29. kedd

Változó derült időre ébredtünk. 11 h-kor parancs érkezik a zászlóalj Gyemidovka-ra való vonulására, hol újabb parancs vár, mely szerint továbbmegyünk Bersagyra, hová szép, napos időben 21 h-ra megérkezünk, hol a beszállásolás után lepihenünk. Ezen a vidéken alig volt eső és a karbantartott földutak jól használhatók, melyeket óriási kiterjedésű búzatáblák szegélyeznek. Útvonalunkon látható a tegnapi elkeseredett harcok nyomai, emberekben, lovakban, gépekben egyaránt. Itt már csak magyar alakulatok vonulnak előre végeláthatatlan sorban. Bersagy előtt egy már visszajövő magyar bombázót két orosz vadászgép lelőtt. A pilóták kiugrottak, a gép földet érve felrobbant és elégett.

Július 30. szerda

Délelőtt jókora záporosó volt. 10 h-kor parancs érkezik a Szolgotovba való vonulásra. Menetkészültség, indulás. A község alatt épülőföldben lévő híd miatt csak 15h-kor tudunk indulni. Ez idő alatt a reggeli eső sokat szikkadt. Menetirány: Lugovaja és Ovszijejka-n át a Gajvoronnal átellenben lévő Szolgotov, hova a zászlóaljörz parancsnoksági csoportja 18 h-ra megérkezik. Én most a törzsvonatoszlopával jövök, mely estig csak Ovszijejka-ig ér, és az éjszakát az útmentén töltjük. Érdekes, hogy az idáig érintett kis helységeken a harcoknak semmi nyoma. A falvak lakosságai örömmel üdvözlnek az átvonuló magyar katonákat.

Július 31. csütörtök

Az útfélen töltött éjszaka után, 6 h-kor a helységet elhagyva, poros úton, érett búzatáblák között vonulunk, hol a tegnapiaktól eltérő látványban van részünk. Mindenféle dülő csaták nyomai. Az úton végig a visszavonuló oroszok által eldobált felszerelések, ló és emberhullák a melegben felfűdöve, a legyek tömkelegétől ellepve. Szolgotovba érve felderítőink elmondják, hogy hajnalban erős puskaropogásra ébredtek. A tegnap szétvert oroszok egy kis csoportja megbújta a környéken, és éjszaka megtámadta a falut, kiket az itt lévő kerékpárosaink rövid tűzharcban felszámoltak. Még egy furcsa eset tegnapról! A harcok után egy tiszt vezette járőr a

környék átkutatása során egy olyan német járőrbe botlott, akik ez ideig még nem láttak magyar katonát (vagy nem ismerték fel). Oroszoknak nézve tüzet nyitottak rájuk, amit a mieink nyomban viszonzoztak. Mire felismerték tévedésüket a mieinknél 4, a németeknél 5 fő lett a halott. Nyisztor őrnagy már 5 h-kor szemrevételezi a Bug folyón hídverésre alkalmas helyet, mely Kazavcsin és Khasuvate között hátrahagyott orosz szükséghid mellett lesz megfelelő. A délelőtti folyamán a parancsnokságunk alá vezényelt 3. gépkocsizó és az 1. lovasdandár gépkocsizó utászszázadai építik meg. A munkálatokat erős légi és légvédelmi tüzérség biztosítja. A 136 m-es híd 23 h-ra befejezést nyer, melyen a forgalom megindul. A nap folyamán több ellenséges berepülés volt, melyet az erős légvédelmünk minden alkalommal szétszórt. A Gajvoron térségében harcoló magyar egységeket németek váltják fel. Az arcvonalon késő éjszakáig szólnak az ágyúk.

Idő: napos, meleg.

Augusztus

Augusztus 1. péntek

Az éjszakát ismét a szabadban töltöttük, melynek csendjét hajnalban a vonalbeli fegyverek zaja törte meg. Alakulataink a hídon és a tengelyig érő homokban egész nap vonulnak. A zászlóaljtörzs a délelőttöt a Bug folyóban fürdésre és mosásra használta és 14 h-kor Szolgotovból áttelepül a túlparti Kasuvate-ba. Itt az irodát a főutcán egy üres, üzletszerű helyiségbe helyezük, honnan minden mozgólódást jól látunk, ami az utcán folyik. A helység itt is csaknem lakatlan, piszkos, melynek közepén zömében zsidók laknak, kik nagy része elmenekült, míg az orosz nép a falu peremterületén lakik. A kiürítési parancsra elvonult lakosság itt is visszatér a megmenteni sikerült kevés holmijával, egy-két állatával. Alakulataink feladata a hozzánk tartozó területen lévő hídjainkon a forgalom biztosítása. Az oroszok által hátrahagyott szükséghidak 8-16 t[onná]ra való helyreállítása, ill megerősítése, valamint a hozzátartozó utak karbantartása, valamint a Gyorshadtest sávjában lévő utak és műszaki építmények szemrevételezése.

Augusztus 2. szombat. Kasuvate

A zászlóaljtörzs felderítői anyagbeszerzésre indulnak a szükséghidak helyreállításához. A Gyorshadtest részére Faller százados út szemrevételezést végez. A déli órákban magyar huszárok vonulnak át a főutcán, melyek között felismerem Szilágyi Kálmán és Végh Mihály szoboszlói barátaimat . A nap folyamán is több család tér vissza. A távolabbra menőknek a hidaknál néha várakozni kell a hídjavítási munkálatok miatt.

Idő: napos, meleg, délben kiadós záporosó.

Augusztus 3. vasárnap

A helyzet, mint előző nap. Délután fürdés, tisztálkodás a Bug-ban.

Idő: délelőtti záporosó, délután napos.

Augusztus 4. hétfő

Munkálatok, mint előző napokban. Ács hadnagy visszatér az út szemrevételezésekről. Mivel az általunk uralt térségben kizárólag földutak vannak, így járhatóságuk állandó ellenőrzést kíván, melyek karbantartása alosztályainkat nap mint nap leköti. Hihetetlen óriási távolságra található csak műút, az is mind a cári idők alatt épült.

Augusztus 5. kedd

Jámbor hadnagy 10 h-kor a Golovaneszk-Josefpol-Puskov közötti útszakaszok szemrevételezésére indul. A mai postával érkezik meg a VI. utász zászlóaljtól a tizedessé való kinevezésem.

Augusztus 6. szerda

Jámbor hadnagy a tegnapi út szemrevételezésről megérkezik, és délután ismét kimegy a Danyilovo-Baksa-Lozuvatka-Moldovka-i útszakaszok és a Szinjuka pakától Nyugatra lévő műszaki tárgyak szemrevételezésére. Tolotti alezredes hadtest parancsnokhelyettes . Megtekinti a hídépítési munkálatokat és ebédre a zászlóalj tisztikar vendége. Az oroszok által visszahagyott Gyemidovkai fahíd leszakadt. Helyreállítására intézkedés megtörtént. Az orosz túlerő Pervomajszk felől a gyengén támogatott német rajvonalat visszanyomta, mely támogatására a pihenő magyar 2. gyorsdandárt vetik be, amely Kasuvate át vonult fel és alkalmas helyen védőállásba helyezkedik. Ezután a mélyen benyomult orosz erőket három oldalról tűz alá vették, és megsemmisítették.

Délután sok menekült érkezik a helységbe.

Augusztus 7. csütörtök

A Gajvoron és Pervomajszk-ig vasútvonal üzembe helyezéséről megbeszélés folyik a 106. ellő. oszlop parancsnokával. Mivel a harcok miatt az aratás elhúzódott és a környéken megszűntek a harcok, a visszatérő lakosság hozzánk fordult a jövőjüket illetően. Ti., eddig minden munka, a települések élete a központi kormányzat által kihelyezett komiszár hatalmi intézkedései szerint zajlott. Faller százados - aki tud velük beszélni - értésükre adja, hogy mi nem vagyunk illetékesek erre, de a munka és az élet továbbfolytatása érdekében válasszanak elöljárókat, és azok intézzék a község életét. Tekintettel az aratás sürgős beindítására, még a nap folyamán megválasztották a község vezetőit, kik megbeszélték a munka beindulását.

Augusztus 8. péntek

Nyisztor őrnagy és Faller százados szemrevételezik a Gajvoron-Pervomajszk-i vasútvonalat. Jámbor hadnagy visszaérkezik a kétnapos út szemrevételezésről. Gépkocsi jav[ítás] és karbantartás.

Idő: napos, meleg.

Augusztus 9. szombat

A lakosság már tegnap hozzáfogott az aratáshoz, mely ma még nagyobb lendülettel folyik. Eddig a kolhozban traktorvontatású aratógépekkel arattak, de a traktorokat a hadsereg elvitte ágyút vontatni, így a kézi kaszákat keresték elő, és azzal aratnak. A zászlóalj parancsnok a tegnapi vasút szemrevételezésükkor Gajvoronról az oroszok által hátrahagyott j[ár]művekből egy üzemképes lánctalpas traktort és egy tehergépkocsit szerzett a gépkocsipark bővítésére, a traktort a sáros utakon elakadt j[ár]műveink vontatására, melyek ma meg is jöttek. Így az eléggé zsúfolt tehergépkocsik málhait megosztottuk. Van a zászlóaljtörzsnél két polgári ruhás, motorhoz értő szökött orosz katona, kik vállalták a két j[ár]mű vezetését. Eddig is a g[ép]j[ár]művek között tevékenykedtek. Abban a reményben csatlakoztak hozzánk, hogy egyszer velünk együtt hazajutnak családjukhoz. Reggel 8 h-kor parancs érkezik, hogy az összes alosztályokkal vonuljunk Pervomajszkba. Ezután a hadihidak lebontatnak, csak a szükséghidak maradnak. Menetkészültség elrendeltetik. Az ittlétünk ideje alatt mindennap sok hadifoglyot kísérték át a községen a fogolytáborokba.

Augusztus 10. vasárnap

A Kazavcsin és Lugovói szűkséghidak építésének befejezése, a kasuvatei híd lebontása után alosztályainknál is menetkészültség. A szemrevételezésre küldött Jámbor hadnagy gyomorvérzéssel a 18. dandár egészségügyi oszlopához ment. (Ez a feszített tempó nem idős embernek való.) A zászlóaljparancsnok még mindig a vasút szemrevételezésre ment. Vasárnap lévén nem aratnak, és a környéki dombokon lakók - a helyreállt nyugalom folytán - benépesítették a helységet, mely ittélünk óta még nem volt ilyen. A fiatalság a Bug partján sétál vagy fürdik.

Idő: derült, napos, meleg.

Augusztus 11. hétfő. Pervomajszk

A lakosság már kora reggel folytatja az aratási munkát. 7 h-kor indulunk Pervomajszkba. Az utakon végig hihetetlen mennyiségű elpusztult orosz hadianyag gépekben, fegyverekben, lőszerben. Számos katonasírok jelzik azon csaták nyomait, melyről az aug. 6-i feljegyzésemben megemlékeztem. Szinjukánál ismét heves harcok nyomai fogadnak. Óriási fogolytábor, igen sok német katonasír, amely egy része a templomkertben van szép sírhalmokkal, melyek még frissek. Az itt értesült hírek szerint itt pusztult el Budjenni marsall híres lovashadosztálya, mellyel megrohmozta a támadásra kész magyar páncélokat. Az ütközet helyszínén ló és emberhulla tömeg, melyek eltakarítása folyamatban van. Ilyen borzalmas látványban ez ideig még nem volt részünk. Az itt töltött néhány perces pihenő alatt megtudjuk, hogy az ütközet alatt elhullott lovak 50%-a sebesülve vergődött a földön, melyeket agyon kellett löni, hogy szenvedésüktől megszabaduljanak. A déli órákban érkezünk Pervomajszkba. A város a Bug és Szinjuka torkolatánál fekszik. Az utóbbi folyón nagy vízi erőmű. A város birtokbavételéért súlyos harcok folytak, melyek következtében majdnem minden épület kiégve, rombadőlvé. A lakosságtól csaknem teljesen kihalt, de annál élénkebb az átvonuló német, magyar, olasz katonai egységektől. Szállásunk egy elhagyott üres szanatóriumban vált lehetővé, ahol borzalmas felfordulás fogadott bennünket. A zászlóaljparancsnok a tegnapi vasút szemrevételezésről ma utolért bennünket.

Idő: napos, meleg.

Augusztus 12. kedd. Pervomajszk

A német Orstkommándó felfegyverzi a városban megalakult nemzetőrséget. 8 h-kor parancs érkezik a zászlóaljtörzsnak a Konsztantinovkán át Vosznyeszszkba vonulására. A menetkészültség elérése után az első rész 14 h-kor elhagyja a várost. Én a vonatparancsnokkal, négy személygépkocsi javítása végett visszamaradok.

Augusztus 13. szerda. Vosznyeszszk

6 h-kor a visszamaradt résszel mi is elindulunk Vosznyeszszkba. A várost elhagyva a már megszokott látjuk. A visszavonuló vagy bekerített orosz csapatokat ért támadás következtében elpusztult vagy kiégett gépjárművek, harckocsik a bennük megszenesedett legénység holtteste borzalmas látvány. Az útmentén itt is sok a ló hulla, melyek a meleg időben oszlásnak indulva kellemetlenné teszik a levegőt. A szerencsétlen lakosság nem tudja, mit csináljon, arasson vagy dögöt temessen, mert mindkettő végzése szükségszerű. Az utakon csapatok nyomában vonul előre, míg az útmentén az elmenekült és visszatérő családok karavánjai igyekeznek a lakóhely felé. Migiján-Sztyeapanovka-Konsztantinovka kisközségek a Bug partján, melyeket mintha elkerülték volna a harcok. Ugyanez nem mondható már el Alexandrovka kb. 20 000 lakosú helysége, amelynek birtokba vételéért heves harcok folytak. 11 h-ra érkezünk Vosznyeszszkba, mely szintén sokat szenvedett, főleg légitámadásoktól. Utacák egész sora leégve. A pályaudvar, gyárak, számos nagyépület esett áldozatul a heves támadásoknak. Állítólag 50 Stuka támadta egyszerre. Egy volt gyermekszanatóriumban találunk szállást a város szélén. Délután szállásunktól nem messze megnéztünk egy találat ért légtámasz pincét, hol a hullák még bent voltak. Borzalmas látvány volt.

Augusztus 14. csütörtök. Áp. ua.

Éjfél után ellenséges légitámadás a város ellen. Bombák közelünkbe is hullottak. Kár nem történt. Egyik századunk Szvatrokoje-ban szűkséghidat épít. 15 h-kor parancs érkezik, hogy zászlóaljunk vonuljon Mihajlovkára, hogy a zászlóalj szűkebb törzse - mellyel én is mentem - 20 h-ra beérkezett. A helység 2 sor házból álló csendes kis falu a Bug partján, hol az iskolába és házakhoz szállásolunk be, ahol helyet találunk a családokon kívül egy-két személyre. Úgy látszik, hogy hosszabb ideig maradtunk, így deszkapriccs fekvőhelyet készítünk. Mivel élelemellátásunk kifogástalan, így az e hiányban szenvedő háziaknak is tudunk juttatni belőle, amiért igen hálásak. Főleg a kenyérhiány a legkatasztrófálisabb, amit főtt burgonyával pótolnak. Iszonyatos mindenütt az élelemhiány. A falvakban bolt sehol nincsen. Elmondásuk szerint a legszükségesebb sóért is több helyütt kétnapi járóföldre lévő város vagy nagyobb településre kell menni gyalog.

Augusztus 16. - 20-ig. Mihajlovka

16-án Nyisztor őrnagy Kirovográdra megy egy német egészségügyi oszlophoz fogkezelés végett. A zászlóalj törzs legénysége karbantartást végez és a Bug folyóban tisztálkodik. 17-én a 152. kerékpáros utászs század a Gyorshadtest részére szemrevételezi a Novaja-Ogyessza - Nyikolajev, Novaja-Ogyessza - Novo-Smidtovka - Kaszperovszkij - Kandibina útszakaszokat. Faller százados a Trockoje-ban épülő szűkséghidat szemléli meg. (Bámulum ezt az 50 éves embert, hogy ilyen jól bírja a mindennapi ideg és fizikai megpróbáltatásokat!) 18-án a 151. kerékpáros utászs század a Trockoje-i szűkséghidat építi. A 152. kerékpáros utászs század a Voszjatszkoje Északról DK-i irányban fekvő Novo Dancig-ig terjedő területsávot szemrevételezi. A zászlóalj többi része pihenőben. Tisztálkodás, fürdés a Bugban.

19-én

A gh. főnök gyümölcs és zöldség felderítésre indul egy a környéken lévő kertészetbe, hol már nem talál semmit. D. átkísérik a falu a Nyikolajev-i harcokban fogságba került hadifoglyokat, kb 4-5000 fő. Ez még csak egy részük. 11:30 h-kor parancs érkezik futár útján, hogy a zászlóalj törzs, alakulataival együtt vonuljon Krivoj-Rog-ba. Útvonal: Novaja-Ogyessza-Jelanez-Olgopolje és Kazanka-n át. A szállásainál azonnal indulnak.

Augusztus 20.

Utolsó napunk Mihajlovkán, holnap indulunk. Faller százados előre megy útjelzésre. Ti. egyes alakulatok különböző felségjelet készítettek, amit az útkeresztződéseknél, útelágazásoknál leállított oszlopokra az irány felé állítva felszegeznek, hogy az odaért alakulat melyik irányba folytassa útját. Az elvonuláskor az előkészület megtörtént.

Augusztus 21. csütörtök

6 h-kor indulás. Én az őrnagy vezetésével a szűkebb törzsszel megyek. Ács hadnaggal az őrnagy kocsiában utazunk. Novij-Bug helységben ebédszünet, mely után 14 h-kor indulás és 20 h-ra elérjük Krivoj-Rog-ot. A zsúfolt forgalmú nagyvárosban elvettük az irányítótáblát, így szállásunkat nem találva a 150. híradó zászlóaljnál töltjük az éjszakát. Az elmúlt napok időjárása ma esti száraz, meleg, napos.

Augusztus 22. péntek. Krivoj-Rog

Reggel megkeressük a szállásunkat, mely az Ulica Marxovkán egy emeletes épületben van. A város szép, több gyárral, kb. 200 000 lakossal, kiktől élénke az utcák. Harcok nyomai a városon nem láthatók, erre vall a lakosság hangulata is. A németek kezdik a gyárat beindítani. Délután kb. 3-4000 foglyot kísérnek át a városon. Szomszédunkban van egy német tábori kórház, melyből délután 2 német katonát temetnek, melyre kivonult egy kisebb díszegység is. A járókelők közül sokan nézték végig a temetési menetet.

Idő: borult, délután esős.

Augusztus 23. szombat. Áp. ua.

Dálnoki Miklós Béla vezérőrnagy hadtestparancsnok és Nyisztor őrnagy a mai nap szemrevételezésre mennek a Dnyeper folyó Zaporozsje körüli partvidéke, Tomakovka felőli oldalát. Faller százados és Molnár hadapród őrmester pedig út és műszaki tárgyak szemrevételezésére, ill. felderítésére indulnak. A városban élén az utcai élet. Sok az átvonuló és rövid pihenőket tartó, német, magyar, olasz alakulat, kikkel hamar ismeretséget kötne a járókelők. Az átvonulások kisebb megszakításokkal egész nap tartanak, valamint a hadifoglyok táborba kísérése. Idő: délelőtt borult, délután derült.

Augusztus 24. vasárnap. Áp.: ua.

A tegnapi szemrevételezésre ment Faller százados és Molnár hpr. délelőtt visszatértek. A zászlóalj törzs Tetra oltást kap. Vasárnapra való tekintettel az utcákon a lakosságtól élénk az élet. A katonákhoz barátságosak (különösen az iskoláskorúak), és elbeszéli eddigi életük folyását, és érdeklődnek a mi hazai életkörülményeink után, természetesen tolmács segítségével. Ez nem nehéz, mert köztünk szép számmal vannak Békés megyei szláv anyanyelvű bajtársak.

Idő: derült, napos, este kissé hűvös.

Augusztus 25. hétfő. Áp.: ua.

Javítás, karbantartás. Csapatok átvonulása. Különös esemény nincs.

Idő: szórványosan gyenge záporok.

Augusztus 26. kedd. Áp.: ua.

A Gyorshadtesttől parancs érkezik, hogy a zászlóalj az összes alárendelt alakulataival meneteljen Dnyepropetrovszkba, és jelentkezzen a 627. német utász ezred parancsnokánál. Menetintézkedést kiadjuk, egyben elrendeljük a menetkészültséget.

Idő: derült, napos.

Augusztus 27. szerda. Dnyepropetrovszk

6h-kor indulás Krivoj-Rog-ból. A zászlóaljparancsnokság a törzzsel együtt vonul az összes alárendelt alosztályaival és a 151. hadihíd-csoport összes hadihíd-oszlopaival. A várost elhagyva, kb. fele útig a harcoknak jóformán semmi nyoma, csak Krasznopolje-nál látható már a Dnyepropetrovszkrét vívott csaták nyomai. E vidéken nem búza, hanem kukoricatáblák borítják a határt, ameddig csak ellátni. A zászlóalj szűkebb törzs, mellyel én is jövök, az őrnagy vezetésével 12 h-ra eléri a várost. A város D-i bejárata előtt látható a városvédő orosz csapatok által felállított és itt hagyott tankcsapdák és földbeásott tankok, viszont a kukoricásban már német messze hordó ágyúk nyújtogatják csövüket, szórványosan tüzelve a ma reggel túlpartra szorított ellenségre. A németek alaposságára vall, hogy az elindulásunkkor, már Krivoj-Rog-ban megkaptuk utcanév és hákszám szerint szálláshelyünk címét, pedig csak a hajnali órákba foglalták el a várost. Az útkeresztződéseken német tábori csendőrök irányítják a forgalmat, mintha mindent ismernének már a városban. Az ők irányításával [!] jutunk el az Ulica Lipnyeszakja utcába [!], ahol a megadott házszám egy üres (kb. banképület volt) épület van számunkra kijelölve, amelyet birtokba is veszünk. Kellemetlen érzésünk van e nagyváros teljes kihaltsága miatt, mivel az utcán egy-két jövő-menő német katonán kívül senki. Még nem tudjuk mi itt a helyzet, de a sejtésünk rossz. Feljárjuk az emeletes épületet, kijelöltek minden helyiség funkciója és megkezdjük a beszállásolást, ebbe a csupa irodahelyiségekből álló épületbe. Fekvőhely csak az íróasztalok vagy a padló, szalmazzsák a pokróc, takaró a köpeny, vagy fordítva. Ideérkezésünk után Nyisztor őrnagy elment jelentkezni a Dnyeperi hídfőben lévő német utászoknál. Ez idő alatt rossz sejtésünk valóra is válik, mert szovjet bombázó egység repül a város felé, melyeket két német vadászgép - mielőtt bombáikat ledobták volna - szétszórta, hármat az ötből le is lőttek. A zászlóaljparancsnok visszatérve Ács hadnaggyal Luschnig ezredesnél jelentkeznek, ki a szívélyes üdvözlés után tájékoztatja őket az itteni műszaki helyzetről és leendő feladatokról. A mai naptól kezdve a von Kleist vezérezredes vezette 1. német páncélos csoport kötelékébe tartozó 511. német utászrezedhez tartozunk. Élelmezést is tőlük kapunk. A zászlóaljparancsnokunk még részletes szemrevételezést tesz a Dnyeperi hídfőben. Megérkezésünkkel feltűnést keltettünk az itt lévő német katonák körében, kik eddig nem találkoztak magyar katonával. Megtudva jövetelünk célját, rövid idő múlva valahonnan egy kb. 100 literes hordó bort gurítottak végig az utcán és be a szállásunk udvarára, amelyből csak „kétől” kapunk a gh. által elosztva több alkalomra. A város a Dnyeper jobb partján terül el, kb. 5-600 000 lakosú. A város fekvése, területi elrendezése, a cári időbeli épületeinek díszes formái jó hatással van a szemlélőre. A szállásunkig tartó úton alig találtunk kárt az épületekben. Egészen más a kép szállásunktól a Dnyeper felé eső részen. A folyóval párhuzamosan fekvő utca csaknem teljesen romba dőlve, kiégve. Több helyen még most is égnek a felgyúlt raktárak, gyárak, olajtartályok. A Dnyeperen volt két 1200 m-es köz- és vasúti híd, melyek lerobbantva fekszenek a vízben. Ezenkívül még kettő hátrahagyott tutajhíd van, az egyik derékba kettészakítva. A németeknek a túlparton sikerült - gyors átkelésrel - egy hídfőt létesíteni - kb. egy gyalogos ezred erősségűt -, mely állandó harcban áll az oroszokkal. E hídfőben lévő németek utánpótlásának átszállítását segíteni jöttünk mi is délelőtt. A zászlóalj törzs tágabb része és az alosztályaink este 20 h-ra érkeztek be. Este élénk tüzérségi tevékenység volt mindkét részről.

Idő: meleg, napos.

Augusztus 28. csütörtök. Áp.: ua.

A hajnali órákban ellenséges tüzérségi tűz a városra. Szállásunk szomszéd épületét becsapódások érik. A zászlóaljparancsnok a felderítő rajjal szemrevételezni megy. Mivel az ellenség a túlpartról tüzérségi tűz alatt tudja tartani az innessé partot és a hidak környékét, így nehéz minden tevékenység a parton. Az alsó vasúti híd szemrevételezése nappal lehetetlen a rajtafekvő tüzérségi tűz miatt. 14 h-kor ellenséges tüzérségi tűz. 17-18 h között ellenséges légitámadás a hidakra, melyet az erős német légvédelmi lövegek visszafordulásra kényszerítettek. A sötétség beálltával ismét ellenséges tüzérségi tűz a városra. A nap folyamán a német vadászok 5 szovjet bombázót lőttek le, közülük egy a tutajhídra esett. Az ellenséges légitévékenység mindjobban érezhetővé válik. 23 h-tól erős légitámadás több hullámban a város ellen. Szállásunk melletti emeletes házat is bomba éri, mely romba dől. A lakók között néhány halott, több sebesült. Mivel éjjel légvédelem nincs, így egyes gépek egész alacsonyan repülnek. A zászlóalj törzs távbeszélő csoportja összekötő vonalat épít a G.P.U. palotában székelő német parancsnoksághoz. Az ellenséges légitámadások a hajnali órákig tartott. Gyújtóbombákat is dobtak.

Augusztus 29. péntek. Áp.: ua.

Századaink a repülőgépgyár udvarára anyagot hordanak és állítanak össze az alsó vasúti híd helyreállításához. 12, 13, 15, 17 h-kor ellenséges légitámadás a város ellen. Egész nap szórványos tüzérségi tevékenység mindkét részről. 21 h-tól csend állott be egész éjszakára. A város légvédelmét az légvédelmi ágyúk mellett csak két német vadászgép biztosítja. Ők éjjel is felszállnak. A nap folyamán 6 orosz bombázót lőttek le. A déli 12 órai ellenséges légitámadás során a zászlóaljunk vesztesége a 151. hadihídoszlopnál 2 halott, 12 seb[esült]. A 156. hadihídoszlopnál 1 seb. A 151. kerékpáros utászszázad 1 seb. Anyagi veszteség: 4 Hoffer vontató, 6 gerendakocsi és leégett 1 aljzat kocs. Ezek a város ellen intézett orosz tüzérségi és légi támadások nap-nap után több épületkárt és a polgári lakosságban sok veszteséget okoznak. Mivel a harci tevékenység lent a folyón és két partján zajlik, nem értjük mi értelme a nagy kiterjedésű város össze-vissza történő lövetésének, bombázásának. A délelőtti csendben néhány itt élő magyar család keresett fel bennünket, hogy ha lehet, segítségük rajtuk valami étellel,

mert az oroszok teljesen élelem nélkül hagyták a várost. Mivel gh. főnök élelmessége folytán kiadós élelemkészletünk van, ígéretet kaptak rá, hogy az itt tartózkodásunk ideje alatt mindennap ebédet kapnak.

Augusztus 30. szombat. Áp.: ua.

Századaink feladata változatlan. A zászlóaljtorzs felderítő járőre szükséghid-anyag felderítést végez. Ellenséges légi, tüzérségi támadások esetén szállásépületünk pincéjébe húzódnak. A hajnali órákban ellenséges tüzérségi tűz szórványosan. 8 és 13 h-kor ellenséges légitámadás, 17 h-kor erős ellenséges tüzérségi tűz, mely során szállásépületünk tetejét is találat érte. Kár csekély. Este szórványos tüzérségi tűz. 23 h-kor ellenséges bombatámadás a város ellen, mely során sok bombát dobtak. A nap folyamán egy sebesülés volt. Az oroszok város ellen intézett, esztelen támadásai óriási megpróbáltatásnak teszik ki e szerencsétlen lakosságot, amelyek miatt alig mernek az óvóhelyekről kijönni, hogy valahonnan élelmet szerezzenek ebben az élelem nélkül hagyott városban. A csendes idők alatt az utcákra tóduló, élelem után járó lakosság soraiból egy váratlan tüzérségi támadások áldozatot követel.

Augusztus 31. vasárnap. Áp.: ua.

Éjfél után másfél óráig tartó ellenséges tüzérségi tűz. A délelőtti légitámadás során egy lelőtt ellenséges bombázó rázuhant a túlparttal összeköttetést biztosító egyetlen tutajhídra, melyet erősen megrongált. 11 h-kor parancs érkezik Luschnig ezredestől, hogy a zászlóaljunk a vegyes köz- és vasúti híd előtt egy gyalogbűrűhidat, az innenső parton egy 130 m-es kikötőhidat építsen, valamint állítsa helyre a lezuhant bombázó által kettészakított tutajhidat, melyet még az oroszok hagytak itt. Mivel zászlóaljunknak csak két százada van itt, így a tutajhíd helyreállítását a napokban ideérkezett olasz utászszázalajnak adta feladatul. Századaink beszüntetik előző munkálataikat, megkezdik a gyalogbűrűhid építését, amely 8 órai váltással éjjel-nappal folyik. A helyzetből előre látható, hogy a munkálatok végrehajtás nehézségű feladat lesz, mert az építendő területen és környékén igen erős tüzérségi tűz fekszik, éjjel pedig erős légitámadás alatt áll. A munkálatokat pedig minden körülmények között végre kell hajtani a hídfőben küzdő német csapatok utánpótlása és erősítése miatt, mely csak a bűrűhid megépítésével lehetséges. 12 h-kor félórás ellenséges tüzérségi tűz, délután szórványos tüzérségi tevékenység mindkét részről. Este csend 23 h-ig. Ekkor 24 h-ig erős ellenséges légitámadás az átkelési helyek és a város egyes részei ellen, ejtőernyős rakétákkal. Éjjel a német légvédelem továbbra sem működik.

Zászlóaljunk vesztesége egy halott .

Szeptember

Szeptember 1. hétfő. Áp.: ua.

A 151. kerékpáros utászszázadnál az erős ellenséges tüzérségi tűz miatt az átkelés szünetel. A túlparton lévő 3 utászszakasz bevetési helyén erős ellenséges tüzérségi tűz fekszik. Századparancsnoka, százada tűzből való kivonását kéri, melyet meg is kap. A tűz elmúltával a munkálatok folytatódnak. A nap folyamán szórványos tüzérségi tevékenység mindkét részről. Este csend. Éjjel ellenséges légitámadás. A zászlóalj mai vesztesége: 1 tiszt, 3 legénység hősi halott , 1 tiszt és 9 fő sebesült gránátrepesztővel.

Idő: az elmúlt napokban is derült, napos.

Szeptember 2. kedd. Áp.: ua.

A zászlóalj feladata változatlan. Az erős ellenséges tüzérségi tűzben megkísérlik folytatni a munkát, mely lehetetlen, így a mindkét parton lévő munkacsoportot munkahelyükről kivonják. A németek a túlparton erős tüzérségi és légitámadás bevezetésével a hídfő kibővítésére támadást indítanak. A nap folyamán 8 ellenséges légitámadás főleg a híd és környéke ellen. Elkészült a 16 t-s kikötő hidanyaga. 18 h-kor temetik el, közös sírba a tegnapi hősi halottainkat. 20 h-kor Luschnig ezredes telefonon érdeklődik a helyzetről és közli, hogy a támadó csapatai a túlparti hídfőt 5 km mélységben és 6 km szélességben kibővítették. Ez a táv[olság az ellenséges tüzérség tűzét még nem csökkenti, melyre bizonyíték, hogy reggeltől, délután 15 h-ig kisebb megszakításokkal tartott, közben 8 bombatámadás volt. A 151. [kerék]p[áros] utászszázadparancsnok jelenti, hogy emberei az erős ellenséges tüzérségi tűz hatása alatt teljesen kimerültek. Jelenti, hogy 240 folyóméter bűrűhid elkészült, még 340 folyóméter hiányzik. A munka folytatását éjjel után 2h-tól kéri, melyet meg is kap. A zászlóalj mai vesztesége 1 halott , 16 sebesült.

Idő: derült, napos, este borult.

Szeptember 3. szerda. Áp.: ua.

A 151. utászszázad 2 h-tól reggelig 320 folyóméter bűrűt épített, melyet az erős ellenséges tüzérségi tűz miatt folytatni nem tud. A híd bejáratához hordott anyag telitalálat következtében elégett. Újabb anyagot 2 km távolságról hordtak össze. A 152. utászszázad 5 hidmező gerenda anyagát és 3 hidmező pallózatát építette be, 10 hidmezőhöz valót pedig előkészített. A vegyes köz- és vasúti híd felett két német utászszázalaj van bevetve, kik nehéz tagokkal áthajózást végeznek. Az orosz tutajhíd mellett egy olasz utászszázalaj szintén áthajózást végez, kevés eredménnyel. Műszaki felszerelésük még a miénket sem közelíti meg, nemhogy a németekét. Délelőtt a német messze hordó ágyúk szórványos tevékenységet fejtettek ki. Ma délután a G.P.U. palota parkjába temették el a tegnapi halottunkat. Ma 5 sebesültünk van. A késő éjjeli órákig szórványos ellenséges tüzérségi és légi tevékenység volt.

Idő: változó felhőzet.

Szeptember 4. csütörtök. Áp. ua.

A 151. utászszázad a gyalogbűrűhid építését befejezte, melyet emberfeletti elszántsággal hajtottak végre. Luschnig ezredes a szemrevét. alkalmával elismerését fejezte ki Nyisztor őrnagynak az emberek önfeláldozó munkájáért. A visszavonuló orosz csapatok a város kiürítésekor a köz- és vasúti hídra felvontattak egy mozdonyt szerkocsival és néhány teherkocsival. Ezután a híd közúti pallózatát és a sínek talpfáit gázolajjal leöntve meggyújtották, melynek következtében a sínek elgörbültek a kocsiknak is csak a váza maradt. A híd hajóút feletti részét, - mint hajóátvonuláskor - felemelték, a leeresztő szerkezetet használhatatlanná tették. Mivel a két híd közül ez látszik megfelelőnek a helyreállításra a német hadvezetés az itt lévő három nemzet mű[szaki] alakulatainak vezetőit megbeszélésre hívta a hídroncok eltávolításával kapcsolatban. Tőlünk Nyisztor őrnagy és - „a mindenhová magával hurcolt” - Faller százados vettek részt. Feladat: tervkidolgozás a híd, roncsoktól való megtisztítása. A megbeszélésről visszatérőben megnézték a hidat. Ezután Faller százados néhány ív papírt kért tőlem, és szobájába vonult. Egy félóra múlva jelenti, hogy ő kész a tervével, mehetnek a németekhez. A hidak és környéke és a város egésznap szórványos ellenséges tüzérségi tűz alatt állt. Éjjel ellenséges repülőátámadás.

A reggeli borult idő délre derült, napos lett.

Szeptember 5. péntek. Áp. ua.

Zászlóaljunk a sikeresen befejezett munka után Luschnig ezredestől pihenőt kap. A várost a nap folyamán több légitámadás éri, különösen a hajnali órákban. 14h-21 h-ig a város minden pontjára kiterjedő ellenséges tüzérségi tűz. Az oroszoknak ez a város ellen intézett állandó esztelen lövetése, bombázása a lakosságból mérhetetlen áldozatokat követel, mely nap mint nap jóval meghaladja a városban tartózkodó szövetséges csapatok áldozatainak számát, melyben a legborzasztóbb a nők és gyerekek sorsa, nem beszélve a naponként több-több összeomlott házakról, melynek romjai alatt kit tudja hányan pusztultak.

Idő: napos, éjszakára borult.

Szeptember 16. kedd. Áp. ua.

0.30-kor ellenséges repülőtevékenység a hidak felett. 2 h-kor átvonuló viharos idő. Élénk német tüzérségi tev. Virradatkor rövid ellenséges tüzérségi tűz, mely szórványosan ismétlődve zavarja a munkálatokat. A hídról sikerült a szerkocsit is eltávolítani. Előkészületek a mozdony eltávolítására. Mivel ez hosszabb időt igénylő munka lesz, Faller százados - mint a munkálatok vezetője - az ellenséges felderítőgépek megtévesztésére deszkából kulisszát készített, melyre a mozdony felül és oldalnézetből felfestődik, hogy ne látszódjon az alatta dolgozó munkások tevékenysége. 10 h-kor váratlanul hozzánk érkezik egy önkéntes haditudósító Czibur András nyugállományú altábornagy személyében. Nyisztor őrnagy arcáról látom az ellenszenvet iránta. Az ilyen tudósítóféleket sohasem szerettem környezetemben. Az öreg Czibur is korának és rangjának köszönheti, hogy tovább nem küldi. Nem bírja a munkájában hátráltató személyeket, kivált meg az ilyen kényelmes ráérő öregurat. Sürgős elfoglaltságára hivatkozva át is passzolja információkért Ács hadnagy zászlóalj segédtszűz, és estig vissza sem tér. Mi pedig az irodai munkánk közben kénytelenek vagyunk a fontoskodó, sületlen kérdezősködéseit hallgatni, melyeket Ács hadnagyhoz intéz. Délután tábori lelkészek érkeznek és a 151. kerékpáros utászszázad részére Istentiszteletet tartanak. Szerencsénk volt, mert ez idő alatt csend volt. A mai napi veszteségünk: 1 fő légnomás, egy db egységtagot és egy rohamcsónakot telitalálat ért.

Idő: borult, délután esős.

Szeptember 17. szerda. Áp. ua.

Délelőtt 10 h-kor erős ellenséges tüzérségi tűz. A bürühíd a nap folyamán ötször sérült, helyreállítása folyamatos. 18 h-kor a kikötőhidat 2 percen belül 8 találat éri. Rendbehozatala megkezdődött. 13 és 14 h-kor ellenséges légitámadás a hidak ellen. Kár nincs. Délben Luschnig ezredes a zászlóaljunk tisztjeinek vendége. Faller századosnak az esti órában sikerült a mozdonyt is a hídról eltávolítani. A munkálatokban résztvevő polgári munkaerőknek átadta a munkájukért még járó élelmet, és megköszönte a veszélyhelyzetekben végzett munkájukat. Közülük csak egy fő kapott gránátzilánktól sérülést.

Idő: mint tegnap

Szeptember 18. csütörtök. Áp. ua.

A nap folyamán a szokásos szórványos tüzérségi és légitvékenység mindkét részről. Az ellenséges tüzérségi és légitvékenységek a hidakra irányulnak. A zászlóaljparancsnok és segédtszűz ma Luschnig ezredes meghívására náluk ebédel. Éjjel csend volt.

Idő: derült, napos.

Szeptember 19. péntek. Áp. ua.

Délelőtt mindkét részről élénk tüzérségi tevékenység. A légitvékenység is csak szórványos volt egész nap. A vasúti hídra intézett erős ellenséges tüzérségi tűz a mellé épített bürühídból 50 m-t használhatatlanná tett, mely éjszaka helyreállítva. Délben Tolotti alezredes a hadtest műszaki parancsnoka látogatta meg a zászlóalj munkálatait. A napi ellenséges tűz csak a hidakra irányult. Éjszaka csend volt.

Idő: borult, hűvös.

Szeptember 20. szombat. Áp. ua.

Intézkedés az állandó ellenséges behatások következtében meggyengült bürühíd átépítésére. 4-9h-ig német tüzérségi tűz, utána támadás. 2-szer ellenséges légitámadás a munkahelyek ellen. Kár nem történt. Századaink a szükséges anyagok helyszínre szállítását végzik.

Szeptember 21. vasárnap. Áp. ua.

A mai nap a Gyorshadtest tábori lelkészei a pihenő legénység részére Istentiszteletet tartottak úrvacsorával. Szerencsénk volt, ma nem lőtték a várost. Ma az ellenség tevékenysége csak a Krivoj Rog felé vezető útra terjedt. A hídjaink körül csak szórványos tevékenység volt.

Idő: borult, hűvös.

Szeptember 22. hétfő. Áp. ua.

Anyagfelderítés és előkészítés a hidakhoz. Részünkről élénk tüzérségi és légitvékenység. 15.10-16.40-17.30-kor ellenséges légitév. a hidaknál, hol egy magyar légvédelmi ágyú lelőtt egy orosz bombázót.

Idő: ma is borult, hűvös.

Szeptember 23. kedd. Áp. ua.

A zászlóalj feladata változatlan. Kora reggeli órákban ellenséges légitvékenység a város és a hidak felett. Részünkről délelőtt szórványos tüzérségi és légitvékenység. Délben a Gyorshadtestől megérkezett Zsedényi Zoltán vezérkari ezredes a műszaki munkálatok megtekintésére. (Pénteken Tolotti, ma Zsedényi! Mire e látogatás, hisz mi a német parancsnokság kötelékébe vagyunk?!) Délután mindkét részről élénk rep[ülő] tevékenység és szórványos tüzérségi tűz.

Idő: derült, változó felhőzet, egyébként hideg.

Szeptember 24. szerda. Áp. ua.

Zászlóalj feladata a tutajhíd-részek építésének a folytatása. Szórványos tüzérségi tev[ékenysé]g mindkét részről. Veszteség nincs. Aránylag ma csendes nap volt. Ma Heinz Simon tizedes , német haditudósító készített riportot a zászlóaljnál. Ezekből a nálunk készült riportokból egy-egy példányt sikerült megszereznem.

Szeptember 25. csütörtök. Áp. ua.

Minden előkészület megtörtént a kész tutajhíd-részek beépítésére, melyre az estig tartó erős ellenséges tüzérségi tűz miatt nem kerülhetett sor. A túoldalali hídfőben a beépítésre előkészített munkát 2 telitalálat megszakítja. 2 fő gránátrepesztől sebesül, egyre gerenda zuhan, melytől súlyos sérülést szenved. Önként vállalkozó utászok az ellenséggel szemközt parton, mely tűz alatt áll, horgony és egyéb műszaki anyag felderítését és szállítását végzik. Luschnig ezredes közli: holnapután német támadás indul a túoldalali hídfő kibővítésére. A munkálatokat csak az est beálltával lehet folytatni, és megkezdődnek a tutajhíd-részek leusztatása és beépítése. Éjjel ellenséges repülők röpcédulákat szórnak a városra, melyben felszólítják a német katonákat a vörösökhöz való átállásra! Nevetséges!

Idő: derült, hűvös.

Szeptember 26. péntek. Áp. ua.

A zászlóalj feladata az olasz utászokkal szétrombolt - az oroszok által itt hagyott - tutajhid helyreállítása, amely az erős ellenséges tüzérségi tűz miatt nem kezdődhet el. Így csak az anyag előkészítését rendeltetik el. Az ellenséges tűz[elés] miatt az olaszok vesztesége a kikötőben 63 bárka és 50 folyóméter fedélzetanyag. 19 h-kor csökken az ellenséges tűz és megindul a híd helyreállítása, mely korom sötétben megfeszített munkával 23 h-ra befejezést nyert. Megfelelő eszközök hiánya miatt, az átláthatatlan sötétség és erős szél ellenére megfeszített erővel és jól begyakorolt tutajvezető részleggel az erős hullámszásban is sikerült a tutajhidat zárni. 0.45-kor a forgalom a hídon megindult. Luschnig ezredes a nehéz, de sikeres munkáért úgy az olasz, mint zászlóaljunk parancsnokának elismerő köszönetét fejezte ki. Szerencsére veszteségünk nincs.

Szeptember 27. szombat. Áp. ua.

Délelőtt részünkről élénk légitev. Az ellenség tüzérségi tüze is igen heves. A délelőtti folyamán 145 becsapódást figyeltek, ebből 5 találat a hídba. Délután több találatról megszakad a hídpálya. 18.30-kor megindul a tutajjelemek bevezetése az üres hídrészbe, melyek messze a parton vannak előkészítve. A sötétség beálltával csak a becsapódó gránátok fénye világít egy-egy pillanatra, ilyenkor a víz is felcsap olykor a tutajra. Nehezíti a munkát a víz erős hullámszája is, valamint a megjelenő ellenséges bombázók, kik világító rakéták fényénél dobják bombáikat a vízre, melyek nyomán hatalmas vízoszlopok törnek a magasba. Valóságos pokol szállt a Dnyeperre. A tutaj elemek irányukat veszítve, hajszálon múltott, hogy a víz az álló hídra nem sodorta, melyeket a hirtelen levett horgonyok fogtak fel pár méterre a tutajhid előtt. Végül az olasz utászok lettek megkérve, hogy saját anyagukkal zárják be a hídrészt. Az elmúlt napok folyamán a hídfőbe átvonult olasz tüzérség 21 h-kor mintegy tízpercig tartó pergőtűzet zúdított az orosz állásokra, amely később mérsékelt formában egész éjjel tartott. A nap folyamán lejátszódtó események alatt - hihetetlen - sem veszteség, de még sebesülés sem történt a zászlóaljunknál.

Szeptember 28. vasárnap. Áp. ua.

6 h-kor, 10 percig tartó heves tüzérségi tűz az orosz állásokra az olasz útegek részéről, mely szórványosan egésznap tartott. Délelőtt az erős ellenséges tüzérségi tűztől - az olaszok hídzárása óta - sok elpusztult a pontonjainkból. Egyik századunk a parton tartalék hídmezőket állít össze a károk pótlására. Délről, részünkről élénk légitevékenység. Ellenséges tüzérségi tev. a nap folyamán a városra nem, csak a hídra terjedt ki. Az aug. 10-én kórházba került Jámbor hadnagy helyébe ma megérkezett [popup title="Kliment Z. Mihály tartalékos zászlós" format="Default click" activate="click" close text="Kliment Z. Mihály (Békéscsaba, 1914. 07. 21. - ?), tartalékos hadnagy. Sorkatonai szolgálatát 1932–33-ban a szegedi 3. utász zászlóaljnál töltötte. 1941 augusztusában személyi pótlásként érkezett Dnyepropetrovszkba, mint zászlóalj feld[erítő] tiszt. A háború végéig több alkalommal teljesített katonai szolgálatot, különféle erődítési parancsnokságokon. Csehországban került orosz hadifogságba, ahonnan 1947-ben tért haza. A háború után szülővárosában élt."] szolgálattételre.

Idő: változó, hűvös.

Mivel irodahelyiségünk ablakai szemben vannak a frontvonallal - az ellenség sorozatos tüzérségi tüzei miatt nálam is nyugtalanság jelentkezett a sok munkám során. Hogy némileg csillapítsam, én is cigarettára gyújtottam, aminek eddig a szagát sem bírtam. Ez a németektől kapott gyenge minőségű cigaretta szívása nem okoz komolyabb reakciót szervezetemben, így hasonló helyzetben több alkalommal is rágyújtok, hogy idegállapotom csillapítsak. Lehet, hogy mire elmúlik ez a vészhelyzetünk, már nem tudok megszabadulni tőle.

Szeptember 29. hétfő. Áp. ua.

Éjjel után és a délelőtti folyamán részünkről szórványos légi és tüzérségi tevékenység. A kettészakadt tutajhid közötti hézagot sikerült 70 m-re leszűkíteni, melynek bezárására az olasz utászokkal együtt minden előkészület megtörtént. A munkálatok megkezdése után az orosz Szamara lövegek ismét erősen lövik a tutajhidat, amely miatt leállnak a munkák. 15.30-kor folytatódik és 20.30-ra zárul, és a forgalom megindul. Schmidt alezredes , a Pionir Batalion 160 parancsnoka közli, hogy a Szamara folyón tegnap átkelt német csapatok ma teljesen körülférték, és elhallgattatták a besorozott orosz útegeket. 17 úteg és legénysége került német hadifogságba, akik a hír szerint a moszkvai tüzériskola növendékei. Reméljük, hogy a szakadatlan munkában eltöltött egy hónap alatt, lídercnyomásként rajtuk ülő Szamara felől fenyegető állandó veszély véget ért, mely sok utászbajtársunk halálát követelte. 21 h-kor ellenséges repülőátadás a híd ellen.

Idő: komor, borult, hideg.

Szeptember 30. kedd. Áp. ua.

A zászlóalj feladata a tutajhid karbantartása és görbületeinek kiegyenesítése, mely eredményesen folyik. 3.30-4.30-ig ellenséges légitev. a híd környékén, mely a nap folyamán nem ismétlődött meg. Részünkről egésznap élénk repülőtevékenység és erős csapat átvonulások a tutajhídon a túlpartra.

Idő: hűvös, borult, csepergős eső.

Október

Október 1. szerda. Áp. ua.

Az egyik századunk a híd előtt hetek óta összetorlódott faroncsokat és egy elsüllyedt orosz monitor roncsait távolítják el, mert a híd épségét veszélyezteti, amelyek 2/3-át a mai nap sikerült eltávolítani.

Lezártul a mai nap a Faller százados kutató munkája is, melyet a Hadtörténeti Múzeum kérésére végzett a városban, az I. világháborús magyar királyi 5. lovashadosztály itt elrejtett hadinaplója megkeresése ügyében, amely nem járt eredménnyel. A megadott cím a volt görög katolikus plébánia épülete, melyet annak idején a kommunisták többször átkutattak az elmondottak szerint. A pincébe pedig - a zaporozsjei duzzasztómű megépítése óta - a talajvíz annyira megemelkedett, hogy feltöltést kellett végezni. Ha ide ásták el, már régen elpusztult. Amíg itt tartózkodunk, megpróbál még kutatni, hátha valami véletlen nyomra vezetne. Jelentést a H.T.M.-nak akkor küldeni fog.

Október 2. csütörtök. Áp. ua.

A munkálatok, mint előző nap. Hajnalban ellenséges légitev. délelőtt német légitev. A köz- és vasúti híd két középső mezőjét - melyet az oroszok a hajóút felett felemeltek és a leeresztő szerkezetét tönkretették - lerobbantották 13 h-kor, mivel a híd helyreállítása tesz lehetővé a járműforgalmat. A zászlóaljparancsnok és két tisztje Schmidt alezredes meghívására a német utászoknál vacsoráznak. A mai nap az itt élő magyar családok kérésére hazatelepedési kérvényt írunk, és küldünk az illetékes magyar hatósághoz. Ti. ezen családok szülei, mint szegény sorsú fiatal házások az orosz forradalom által Európa szerte paradicsomi életet ígérő propaganda hatására illegális utakon jöttek ki Magyarországról. A kiérkezésük után azonban az ígéretből nem lett semmi, viszont a hazatelepedést számukra megtagadták.

Éjjel ellenséges repülőtevékenység.

Október 3. péntek. Áp. ua.

Fagyos hideg szél, sűrű havas eső egész nap. A századaink a tutajhídból a hadihíd részt tutajhíd résszel cserélik ki, ill. folytatják. Élénk a német légitevékenység, valamint a csapatátvonulások és a hadifoglyok gyűjtőtáborba szállítása, melyek száma több ezer fő. A dnyeperi front felszámolása folyamatban. Hitler kiáltványt intézett keleti fronti katonáihoz, mely szerint minden idők legnagyobb támadásához az előkészületek befejeződtek.

Október 4. szombat. Áp. ua.

A déli órákban a városba érkezett von Kleist német tábornok, a keleti front főparancsnoka, ki megtekintette a csapatok túlpártra vonulását. Luschnig ezredestől érdeklődött a hídfő megteremtésében közreműködött alosztályok felől, majd hosszasan elbeszélgetett az alosztályok parancsnokaival, kiknek a legnagyobb elismerését fejezte ki, alakulataik hősi magatartásáért.

Idő: délelőtt borult, délután derült.

Október 5. vasárnap. Áp. ua.

Luschnig ezredestől átirat jött, mely szerint a zászlóaljunk részére 44 db II. o. német Vaskereszt átadására felhatalmazása van, és kéri az arra érdemesek névsorát (a magyar hadtestparancsnokság láttamozása nélkül) közvetlen hozzájuk még a mai nap megküldeni. Az aloszt. parancsnokokkal való megbeszélés után megküldve. A délelőtti órákban megérkezett kárpáti harcokban kitűnt utászaink hadikitüntetése is. A délutáni rendelkezésemre álló néhány órát a város Dnyeper parti részének megtekintésére fordítottam. A látottak borzasztóak, melyekről több felvételt is készítettem. Mivel itt filmhez nem lehet jutni, a hazuról hozottat nagyon be kell osztani. A Faller százados által roncsoktól megszabadított híd németek általi gyors építése befejező stádiumában van. A napokban megjelent magyar hadseregpáncs (melyet mi ma kaptunk meg) értelmében a kötelékünkben lévő zsidó származásúakat a kint lévő mu[nka]szolgálatos alakulatokhoz kell átvezényelni. Idézőjel: „Zsidó nem lehet katoná!” E parancs láttán Nyisztor őrnagy borzasztó dühbe gurult, és kijelentette, hogy amíg ő itt lesz, addig ilyen parancsot nem vesz tudomásul. Neki a zsidó katona is olyan, mint a többi és asztalomra dobta a parancsot, csak azt nem mondta, hogy mit csináljak vele! Ezzel le is zárta az ügyet. E tekintetben a tisztikar is helyeselte nézeteit. Egyébként mindössze két zsidó van közöttünk, akik közül a mindenkinek szimpatikus „Klein Bácsi” - aki középmagas telt alkat, egyenes tartás, lelógó vastag tömött bajszával - egy debreceni címvis gazdát láttat. Egyébként debreceni lakos is.

Idő: napos, változó felhőzet.

Október 6. hétfő. Áp. ua.

Mióta a túloldalra volt orosz erőket a németeknek sikerült felgöngyölíteni, aránylag nyugalom van a városban. Az élet látszólag kezd megindulni. A mi munkánk is csökkent, és így adódik idő néha, hogy szállásunk előtt nézzük az utca életét. Délelőtt feltűnik az utcában egy ponyvás német tehergépkocsi, és egy-egy lakás bejáratánál megáll, ahonnan fegyveres német katonák - kis poggyászokkal - polgári személyeket kísérek ki - korra és nemre való tekintet nélkül - és durva módon a kocsira toloncolják őket. Mivel mi nem tudunk semmit, nem értjük ezt az eljárást, míg hátunk mögött váratlanul megszólal Faller százados „Fiúk! Jöjjenek be, ne nézzék ezt a barbarizmust!” Kérdésünkre elmondja, hogy a zsidókat szedik össze, és szállítják el a városból. „Utálom ezeket a gőgös németeket fiúk!” - mondja felháborodottan. Ezek után mi is egyetértünk az „őregúrral.” Most ébredtem rá - ez embernek - arra a németekkel szembeni hűvös magatartására, valahányszor a körülmények miatt kapcsolatba került velük. Bizonyára igaza van, mert ő már koránál fogva is jobban ismeri őket. Délután ismét városnézőbe indultam. Most a székesegyház megtekintése következett. Dacára a várost ért számtalan tűzértségi és légítámadásnak, ez a hatalmas épület csaknem sértetlen maradt. Odaérve elképesztő látvány fogad. Az épület egyik oldalához óriási, talán évek óta összegyűlt szemét és törmelék van felhalmozva. Úgy néz ki, mint egy szemégyűjtő hely. Belülről még elképesztőbb. A több hajós épület a kommün alatt nem tölthette be addigi szerepét. A kegytartályok és kegyeszek kirárolása után, rögtönzött megosztással több funkció ellátását kapta feladatul. A két oldalsó hajó közül az egyik mozi, a másik színház, a harmadik hajó valami raktár szerepét töltötték be. Ez utóbbi rész külső fala mellett van a szeméthalom. Hogy a városról felvételt készíthessek a legnagyobb óvatossággal jutottam fel az elkorhadt falépcsőkön a toronyba, hol - természetesen - a harangoknak csak egykori helyét találtam. Most a harcok alatt a városba szorított orosz egységek valamelyike még istállónak is használta a székesegyházat a benne talált nagymennyiségű lótrágya láttán. A csend beálltával a lakosság igyekszik a belsejét rendbe hozni, hogy a forradalomkor a vörösök által az utcára dobált kegytartályok megmentett és elrejtett kevés darabjaival berendezve, eredeti funkcióját újra betölthesse. A német hídepítők megfeszített munkával az alsó vasúti híderobbantott szakaszát ma este 20 h-ra megépítették és holnap 16 h-kor a forgalom számára átadják. Ugyanakkor lezárul a tutajhíd forgalma, és elbontása kezdetét veszi.

Október 7. kedd. Áp. ua.

Zászlóalj feladata változatlan. Ma délelőtt Nidermayer szakaszvezetővel - ki a postai futárszolgálatot is ellátja a német Ortskommando és zászlóaljunk között - én is elmentem, hogy szétnézzek a „híres” G.P.U. palotában, hol most a német Ortskommando van. Megmutatták az alagsorban lévő és a G.P.U. által különféle kínzási módszerekre használt szobákat és fülkéket, melyek látványa is borzalmas. Látható itt a középkortól napjaink modern kínzóeszközéig minden fajta. Úgy látszik, hogy az erőszakra épült rendszerek - megítélésünk szerint - ma is csak ilyen eszközökkel tudja hatalmát fenntartani. Délben megkezdődik a mi tutajhidunk bontása is, mely motorosónakok hiányában nehezen megy. Az idő is rosszra fordult, hó és havas eső esik. Az északi szél erős hullámokat ver, így a tutajhíd elemeinek horgonyait nagy erőfeszítéssel sikerül kiemelni. A túlparton felmorzsolott orosz erők hadifoglyait kisebb-nagyobb csoportokban még mindig folyamatosan kísérik át a még meglévő tutaj és búrúhidakon. A közúti forgalom számára újjáépített vasúti hídon ma délután a forgalom megindult.

Október 8. szerda. Áp. ua.

Munkálatok, továbbra is a tutajhíd bontása. Nidermayer szakaszvezetővel a város egyik parkjába megyünk, hová az itt folyó harcokban elesett német katonákat temették, melyről több felvételt készítettem. A sírok elrendezésében is látszik a németekre jellemző rendszeresség, alaposság. Délelőtt megérkezik Luschnig ezredes levele a zászlóaljhoz, amelyben Keitel vezérezredes megköszöni a magyar utászoknak a hídfőért folytatott harcok idején végzett önfeláldozó munkáját, melyet a mai napiparancsban alosztályainkhoz is továbbítottunk. 17 h-kor Luschnig ezredes búcsúkihallgatáson fogadja Nyisztor őrnagyot, elismeréssel emlékezik meg a közös munkában eltöltött időkről.

Este zászlóaljunk tisztikara látta vendégül Luschnig ezredest és tisztikarát búcsúvacsorán. Ők holnap indulnak csapataik után.

Október 9. csütörtök. Áp. ua.

Zászlóaljunk a mai nap kiválik a Pionir Regiment 511. kötelékéből és visszalép a Gyorshadtest kötelékébe. A tutajhíd bontása folytatódik.

Ebéd után elmentem, hogy szétnézzek a múzeumban lévő képtárban, melyről sok szépet hallottam.

Szerencsém nem volt, mert a várost fenyegető harcok előtt a festményeket a múzeum személyzete becsomagolta, és a pincébe lehorodta. Így a múzeumőr néhány festmény fotokópiáját ajándékozta nekem, melyet örömmel elfogadtam.

Ma este megérkezett zászlóaljunkhoz a dnyepropetrovszki harcokban, hősiességükkel kiűntek hadikitüntetéseit.

Október 10. péntek. Áp. ua.

A kedvezőtlen idő ma teljesen leállítja a tutajhidunk bontását. Mindössze 2 db 30 m-es tagot sikerült nagy nehézségek árán a hídvonalból kivontatni. 14 h-kor a munka leállítva, mert az állandóan zuhogó havas esőben utászaink teljesen eláztak. A magyar Gyorshadtest a mai nap megkezdte a zaporozsjei frontjáról [!] az átvonulást a városon, hogy újabb hadműveleteket kezdjen. Este a havas eső leállt, a hőmérséklet fagypontra alá süllyedt.

Október 11. szombat. Áp. ua.

Zászlóaljunk feladata változatlan. A német városparancsnokság megszervezi a polgári közigazgatást és közbiztonságot a városban és a lakosság élelemellátását. Ügyszintén a város számos - a németek részére fontos - gyárainak üzembe helyezését és beindítását. A harcok elültével megkezdődtek a romok eltakarítása, a kisebb kárt szenvedett épületek helyreállítása, a közművek és a villamosforgalom lakosság szolgálatába állítása. Főleg a küszöbön álló tél állítja nagy feladatok elé a mérhetetlen kárt szenvedett város szerencsétlen népét. Este a város színházában a német vasútépítő ezred hídavató ünnepséget rendezett. Nyisztor őrnagy legépelteti velem a holnap kiűntetések kiosztásakor mondandó beszédét, melyet másolatban magamnak megtartok.

Október 12. vasárnap. Áp. ua.

8.30 h-kor a zászlóalj részére kath[olikus] és prot[estáns] istentisztelet tartott. 10.30 h-kor a Kárpáti és dnyepropetrovszki harcokban vitéz helyállásukkal kítűntek részére - a Kormányzó által adományozott - vitézségi érmek átadása történt meg ünnepélyes keretek között. Ez alkalommal 10 db kisézűst, 115 db bronz vitézségi érem és 32 db hadtestparancsnoki dicséret osztott ki, melyet díszfelvonulás követett. Ez alkalommal a zászlóalj részére pihenő van engedélyezve. Ebből a feljavított kosztból a zászlóaljőrs is ma részesíti utoljára azokat az itt élő magyar családokat, kik az idejövételünk első napjaiban felkerestek bennünket, és a nehéz napokban segítségükre voltak. Úgy tudjuk, hogy pár napon belül mi is elhagyjuk a várost. Este a színházban egy ukrán szintársulat a tiszteletünkre előadást tartott, mely után a zászlóalj vacsorán látja vendégül őket, melyet hajnalig tartó tánc követett.

Idő: borult, hűvös.

Október 13. hétfő. Áp. ua.

Az utóbbi napokban a zászlóalj hatáskörébe utalt kisebb hidak karbantartását egy német utász zászlóalj veszi át, és ezzel lezárul a dnyepropetrovszki tevékenységünk. A zászlóalj iroda személyzete elhatározta egy „Utász Hírlap” megjelentetését - melybe bekapcsolódik Faller százados is - és az első számot még a mai nap folyamán ki is adjuk alosztályainknak. A címlap fejtét én rajzoltam meg. Az első példány nagy feltűnést és érdeklődést váltott ki alosztályajainknál.

Október 14. kedd. Áp. ua.

A nap folyamán megérkezett a Keitel vezértábornagy által - a dnyepropetrovszki bevetés alatt kítűntek részére - adományozott, 44 db II. o. német vaskereszt a zászlóalj tisztjei és legénysége részére. Megemlítem, hogy a magyar Gyorshadtesthez eddig érkezett 66 db vaskeresztből 44-et a mi zászlóaljunk kapott, mely miatt a hadtestparancsnokságnál a „Vaskeresztes utászok” névvel gúnyolódtak a hátunk megett. Mivel a felterjesztést nem rajtuk keresztül küldtük a német parancsnokságra, így nem volt lehetőségük arra, hogy néhányat a maguk nevére és mellére kivonjanak belőle. Este a Gyorshadtest propaganda filmesei a város színházában a zászlóalj részére mozielőadást tartott.

Idő: borult, hűvös.

Október 15. szerda. Áp. ua.

A délelőtti folyamán említésre méltó esemény nem volt. 16h-kor Bisza Ferenc ezredes hivatalosan adja át a kítűntettek részére a tegnapi érkezett német vaskereszteket, melyet a nálunk lévő prop[aganda] filmekre vettek. Este a zászlóalj részére ismét filmelőadást tartottak „Budapest télen” címmel.

Idő: derült, hideg.

Október 16. csütörtök. Áp. ua.

A magyar Gyorshadtest alakulatai 14-e óta folyamatosan vonulnak át a túlóldalra, hogy a Donyec medencében újabb hadműveletet kezdjen. Délután parancs érkezik, hogy zászlóaljunk is vonuljon a Gyorshadtest után. Menetintézkedés és málházás megtörtént. Indulás holnap. Az itt élő magyar és a környezetünkben lakó orosz családok, kik a nehéz napokban ismertséget kötöttek velünk, szomorúan veszik tudomásul távozásunkat.

Idő: derült hideg, reggelre fagy volt.

Október 17. péntek. Novomoszkovszk

Ma van a 24. születésnapom! Vajon lesz-e még több? Reggel gépkocsira rakva málháinkat, gépkocsijaink az utcán induláshoz sorakozik. Ismerőseink szállásunk udvarán összegyűlve, könnyezve vesznek tőlünk búcsút, megköszönve minden segítséget, védelmet, melyet ittélünk alatt, körülményeinkhez képest biztosítani tudtunk számukra. Búcsúzóul bajtársaim társaságában felvétel készítettem róluk. 10 h-kor gépkocsira szállva, még egy búcsú intés és már is kifordulva a Lipnyeszckaja utcából a Karl Marxa utcába az alsó vasúti híd felé, hol az egyirányú forg[alom] miatt sokat kell várni a szembejövő forg[alom]ra. Ez idő alatt átgondolom azt az 54 napot, melyet itt töltöttünk. Látom e várost, mikor idejöttünk és nézem, most mikor távozzunk. A városkép teljesen más. Akkor a németek gyors birtokbavétele során az épületekben alig volt kár, most nincs a városnak olyan része, hol épületek romjait ne látnánk. Mindez a túlpartra szorított orosz ütegek esztelen lövöldözéseinek és repülőik céltalanul ledobált bombáiknak eredménye, valamint az a nagyszámú polgári áldozatok és sebesültek száma, mely százszorososan meghaladja a városban tartózkodó szövetséges áldozatainak számát. Ezek után nem csodálkozunk, hogy már az utóbbi hetekben a lakosság ellenszenvé - a saját fajtáuk barbár akciója miatt - megnőtt ellenük. E város volt Ukrajna ipari központja. Rendelkezett 30 vaskohóművel, gépgyárral, hadiipari üzeme lőszer és ágyúgyár, valamint repülőgépgyárral. A várostól délre Zaporozszenál hatalmas vízi erőmű, mely 7-8 millió embert látott el villamos energiával. Mindezek kifosztva, romba döntve. A déli órákban végre átkelhetünk a hídon. A túlparton látható a hídfőért folyt súlyos harcok nyomai. A főút mentén számtalan német katonasír jelzi az itt lefolyt súlyos harcokat. Amerre a szem ellát, csak csonka fatörzsek ág és levél nélkül. Nincs tenyérnyi hely, hol a gránát és bomba becsapódások fel ne forgatták volna a földet. Ez a terület hasonlít egy kihűlt bolygóhoz. 15 h-kor érkezünk Novomoszkovszkba. A város a Szamara folyó partján fekszik, számos gyártelepe van, némelyiket már üzembe is helyezték. A város közepén egy hatalmas tisztornyó fatemplom áll, melyet a vörösök itt is gabonátárolónak használtak. Szállásunk a sok átvonuló alakulat miatt nem valami jó. Van még itt egy igen nagy fogolytábor is.

Idő: derült, hideg.

Október 18. szombat. Áp. ua.

Egész nap élénk csapatátvonulások, német, magyar, olasz, szlovák egységek. Délután a magyar csapatok által Zaporozszenál fogságba ejtett 12 000 orosz foglyot kísérnek a dnyepropetrovszki fogolytáborba. Megnéztük a Szamara folyó szép hídját is, melyet a hirtelen rajtaütés miatt nem sikerült az oroszoknak lerobbantani. Rengeteg a folyó partján eldobált orosz katonai felszerelés, lőszer.

Október 19. vasárnap. Áp. ua.

Élénk német és olasz csapatátvonulás és utánszállítás. Délután kb. 5-6000 foglyot kísértek a helybeli fogolytáborba. Az utcán a lakosság tömege várta őket, és némi ételmelet adogattak nekik. Este parancs érkezik, hogy a zászlóalj a felázott utakat, Cserjavcsina és Golubovka között a felvonuló csapatok részére helyezze karba. A felázott földutakon nehéz a gépkocsinak az előrejutás. A századainknak a menetkészültség elrendelve.

Idő: délelőtt derült, délután borult esős.

Október 20. hétfő. Áp. ua.

Az egész éjjel tartó esőzés folytán a földút annyira felázott, hogy a mára kiadott menetintézkedést visszavontuk. Csak a Krasznográd felé vezető út járható, mely irányba csak német és olasz egységek vonulnak. Délután 5000 foglyot kísérnek ismét a fog.-táborba, melyek között tisztok és nők is vannak.

Idő: 10 h-tól derült, napos.

Október 21-22. kedd-szerda. Áp. ua.

Miután hétfő óta eső nem volt, a keddi napon századaink elindultak az utak karba helyezésére. A zászlóalj törzs a további parancsig marad. Ezt a tétlenséget a legénység a Szamara folyón pontonjárásra használta, és háló híján a folyó bő halállományából kézigránáttal halászott, melyből szakácsaink jó halpaprikást főztek ebédre. Az iroda személyzete - az összegyűlt anyagból - megszerkesztette az Utász Hírlap 2. számát, amit a mai nap kiadott az alosztályok részére. Ezeket a sokszorosító gépünkkel állítjuk elő.

Október 23. csütörtök. Áp. ua.

Délelőtt legépeltem és postáztam Faller százados jelentését a Hadtörténeti Múzeum részére az 5. lovas hadosztály 1918-ban, Dnyepropetrovskban elrejtett harctéri naplója utáni kutatásáról. A zászlóalj-segédtsízt előléptetési javaslatot terjeszt a zászlóaljparancsnok elé, melyet teljes egészében elfogadott. Délután élénk német és olasz utánszállítás.

Idő: derült, változó felhőzet.

Október 24. péntek. Áp. ua.

A reggeli órákban nagyszámú családok vonulnak vissza lakóhelyükre. Német gyalogos csapatok átvonulása, német és olasz utánszállítás, szórványosan egész nap folyik. Este zászlóalj parancsban megjelentetjük a zászlóalj törzs állományában történt előléptetéseket, mely során én is szakaszvezetői rendfokozatot kaptam.

Idő: borult, hűvös.

Október 25. szombat. Cserjavcsina

A zászlóalj törzs - a már 19-én elrendelt parancs értelmében - a mai nap elindul Oreljkára. A felázott földúton gépjárműveink a legnagyobb nehézségek árán tudnak csak előre jutni. A zászlóalj szűkebb törzsének csak Cserjavcsina-ig sikerül jutni. A törzs többi része Golubovkán éjjelez. Szállításunk egy üres hideg épületben, mely elárulja, hogy eddig is átmeneti szállás volt.

Idő: borult, éjjel hideg szél.

Október 26. vasárnap. Áp. ua.

Tegnap a lehetetlen útviszonyok miatt a magyar kerékpáros gyalogság Cserjavcsinai-ig tudott elvergődni, hol a kerékpárok hátrahagyása megfelelő őrséggel és a menet gyalogfolytatása rendeltetett el. 6 h-kor indulunk Oreljka felé. A járművek előrejutása csak lépésről lépésre lehetséges. Végre 13 h-ra sikerül bevergődni a zászlóalj törzs első felével Oreljkába, míg a többiek délután vergődnek be. A már napokkal előbb ide érkezett és a sár miatt itt rekedt alakulatok miatt elszállásolásunk lehetetlen. Minden hajlék tele katonával, összeszorulva a szerencsétlen családokkal. Így mi a faluszéli kolhoz szalmakazainak enyhébe húzódunk meg a hideg szél elől éjszakára.

Idő: délelőtt borult, délután derült, hideg szeles.

Október 27. Hétfő

A keservesen töltött éjszaka után folytattuk utunkat Pokrovskoje felé. A sáros úton elakadt gépjárművek miatt csaknem lehetetlen előrejutni. Mi is magunk segítjük elakadt kocsijainkat kitolni egy-egy kátyúból. Szerencsénk, hogy van ez az őrnagy úr által szerzett, lánctalpas traktorunk a két ügyes orosz vezetőjével, ami biztos segítség nehezebb esetekben. Az eső is lassan kezd esni, mely estig tart, így az elakadt járművek és a sötétség beállta miatt tovább menni nem tudunk, így a napi 4 kilométeres meneteljesítmény után az úton a kocsik ponyvái alatt éjszakázunk. Estével az eső eláll, de feltámadt a hideg szél.

Október 28. kedd.

Egy újabb keserves éjszaka után az útról letérve egy legelőn próbálunk eljutni a már 2 kilométerre lévő kolhozba. Az eső ismét esni kezd, a legelő amúgy is elázott talaja csúszóssá válik, és kocsijaink egymás után süllyednek a sárba, még a Hoffer vontatók is, melyeket csak a lánctalpas traktorunk segít ki a kátyúból. Így csak az estével sikerül bevergődnünk a kolhozba. Szállítás csak az elhanyagolt istállóban lehetséges, mely üres és hideg, hol sok a bolha, egér és a kolhoz körül elhullott temetetlen jószág. A sár már feneketlen. A kolhozban lakók között teljes a nyomor. A kolhoz mellett kb. 10 kat. hold telepített fiatal gyümölcsös, melyhez nem illik ez az elhanyagolt tanya épületei! A benne lakók nyomorával. A beszállásolás után e piszkos istállót sikerül némileg barátságosabbá tenni, hogy a faluban lévő helyszűke miatt, itt hosszabb időre berendezkedjünk, miután a nagy sár miatt utunkat folytatni nem tudjuk.

Idő: borult, ködös, esős.

Október 29-31-ig. Pokrovskoje

A felázott út miatt minden forgalom leállítva, csak az utánpótlást szállító Botond gépjárművek közlekednek. Századaink feladata továbbra is Cserjavcsina-Golubovka közötti útszakasz karbantartása. A zászlóalj törzs a gépjárművek karbantartását végzi.

November

Nov. 1-től. Áp. ua.

A zászlóalj feladata változatlan. 1-én Faller százados 11 fővel, 2 Rába Botond terepjáró gépkocsival egy kb. 500 kilométeres út szemrevételezésére küldetik, melyet a Gyorshadtest részére kell végeznie. 7-én Kliment hadnagy egy hadtestparancs értelmében Orelj térségét szemrevételezi egy új utánpótlást szállító út létesítése

céljából. Ugyanekkor Faller százados feladata végeztével, kíséretével együtt visszatér az út szemrevételezéséről, de betegen. 8-án Faller századosnak legépelem az út szemrevételezéséről szóló jelentését, melyet - az úton szerzett erős kifázása dacára - személyesen viszi el a hadtest-parancsnoksághoz. Ez a 6 napig tartó, rossz időben és útviszonyok között végrehajtott feladat fiatal embert is megviselt volna, nemhogy egy 50 éveset. Az idő 7-ig borult, szeles, esős, 8-án derült, naposra fordult, mely 9 és 10-én is tartott. A rossz útviszonyok miatt a postaforgalom is szünetel. Két hete elmúlt, hogy postát kaptunk. A fenti napok alatt sikerült némileg jobb szállást is találnunk.

Nov. 11. kedd. Pokrovszkoje

A Gyorshadtest műszaki parancsnok Nyisztor őrnagyot Oreljkára rendeli eligazítás végett. Az időjárás kezd javunkra fordulni. Reggelre erős talaj menti fagy és hóhullás, mely 8 h-kor pár centi vastagon fedi a földet. Délben enyhül, szélvédett helyen kevés olvadás. Este derült, a fagyás erősen érezhető.

Nov. 12. szerda. Áp. ua.

A hadtest által leadott távmondattól értelmében a zászlóalj törzs székhelyét Cserjavcsinára helyezze át, és alakulataival a hadtest visszavonulási útját helyezze karba, miután a hadtest a hadműveletekből kivonódik, és haza vonul. Az idő napközben is fagypontra esik, délután további hősüllyedés. Éjjelkor mínusz 10° alá süllyedt. Erős, dermesztő északi szél fúj.

Nov. 13. csütörtök. Áp. ua.

A feladatunk változatlan. A legénység örömmel vette a Gyorshadtest hazavonulásának hírért. Különös esemény nincs.

Idő: mint tegnap.

Nov. 14. péntek. Áp. ua.

A zászlóalj törzs is előkészül a holnapi indulásra. Gépkocsira málházás, stb. Az erős fagyok miatt már járhatók az utak, nincs már elakadás. Most már a sárba mélyült keréknyomokkal van itt-ott probléma, de ez már nem veszélyes. Nov. 15. szombat Cserjavcsinára. A zászlóalj törzs 8 h-kor indul. Az út fagyos, görgöngyös, csak a fagyos keréknyomok simák, amelyekből a mélységük miatt szinte lehetetlen kivenni a járműveket. Délután 15 h-ra érkezünk Cserjavcsinára, hol most sikerül jobb szállásra találnunk, mint jövetelünkkor.

Idő: délelőtt borult, délután derült hideg.

Nov. 16. vasárnap. Áp. ua.

A zászlóalj részére pihenő. A zászlóalj törzs szerelői a rossz úton előadódott hibák kijavítását végzik a gépkocsikon. Mivel a fagyok beálltával az útviszonyok megjavultak, a lánctalpas vontatókat itt hagyjuk a kolhozban. A mi hátravonulásunk a lánctalpas két orosz vezetőjét nagyon lehangolta, mert az ők lakhelyük - ami már nem volna messze - nem került még a mi megszállásunk alá. Mivel a köztünk töltött idő alatt olyan rendesek és mindenben segítőkészek voltak a tisztikar úgy döntött, hogy magyar és német nyelvű igazolvánnyal (kidomborítva benne jó magaviseletüket) többnapos étellel és némi pénzzel, Golubovkán hagyjuk őket, hogy próbáljanak valamit kezdeni ők is a lassan meginduló életben, amíg eljön az idő, hogy a már nem túl messze lévő családjukhoz hazatérhetnek. Az igazolványokat mindkét nyelven legépelem és pecséttel ellátva Faller százados (ki tud velük beszélni) átadja, megköszönve a nálunk kifejtett tevékenységüket.

Idő: derült napos a déli órákban gyenge olvadás.

Nov. 17. hétfő. Golubovka

A továbbvonulásra az előkészületek már a hajnali órákban megkezdődtek. Nyisztor őrnagy zászlóaljparancsnok a tegnap este kapott hadtestparancs szerint egy felderítő csoporttal és a hadtesttől kiutalt R.16-os adó-vevő rádióval a korahajnali órákban útra kelt Vinnyicára a hadtest hazavonulási útjának szemrevételezésére. A zászlóalj parancsnokságot Faller százados veszi át. Az éjszakai hideg a Hofferek hűtőjében kisebb kárt okozott. Ezek megjavítása miatt a zászlóalj törzs visszamaradt része csak az esti órákban érkezik Golubovkára. A zászlóalj törzs műszaki anyagának egy része - a kocsikon való helyszűke miatt - Cserjavcsinán marad.

Idő: reggel fagyos, ködös, délután derült, enyhe.

Nov. 18. kedd. Áp. ua.

A Cserjavcsinán maradt műszaki anyagokat ma utánunk hozták. A két orosz barátunktól itt elbúcsúzunk, ami kicsit rosszul esik azután a 3 és fél hónapi együttlét után. Annyira hozzánk tartozónak éreztük már őket, és most itt hagyjuk mindkettőt a bizonytalanságban. Faller százados Dnyepropetr[ovszk]ba megy a hazaszállításhoz szükséges intézkedések végett. A gh. élelmet vételez az ellátó oszlopnál a hosszabb ideig tartó útra. Menetkészültség a holnapi indulásra.

Idő: borult, fagyos, hideg.

Nov. 19. szerda

8 h-kor indulás és 13 h-kor érkezünk Dnyepropetr[ovszk]ba, hol azt a sok nehéz napot átéltük. A régi helyünkön sikerült a szállásunk, hol az akkori ismerősök örömmel kerestek fel bennünket.

Idő: mint tegnap.

Nov. 20. csütörtök

A zászlóalj törzs az alárendelt alosztályaival kilép a Gyorshadtestből és a Hernádi csoport parancsnoksága alá lép. 8 h-kor indulás Dnyeprodzserzinszk-be, hová 12 h-ra érkezik. Szállás egy ipariskolában. A városban megindult az élet. Az iskolák megnyitottak, gyárak üzemelnek, villamos közlekedés helyreállítva, szórakozóhelyek megnyitva. A város főterén már ott áll a készülő repülőterület kiterjesztett szárnyú német sas, karmai között a horogkereszttel. Véleményünk szerint ezt már készen hozzák a harcoló csapatok után, melyet egy elfoglalt nagyobb helység főterén rövid idő alatt felállíthatnak, hogy - Faller százados szerint - ezzel is fitogtathassák gőgjüket.

Idő: mint tegnap.

Nov. 21. péntek

Feladatunk forgalomirányító közegek biztosítása a két várost összekötő hídnál, melyet csak egyirányú forg[alom]ra állítottak helyre ideiglenesen. A reggeli órákban a város repteréről hazafelé induló bombázóink közül egy felszállás közben visszacsúszott a földre, és összeroncsolódott. Hír szerint személyzetének komolyabb baja nem történt.

Idő: borult, éjjel havazás.

Nov. 22. szombat

A zászlóalj a helybeli fürdőben tisztálkodik, (mely nagyon ráfér már) este mozielőadáson vesz részt.

Derült, száraz hideg idő.

Nov. 23. vasárnap

Délelőtt Istentisztelet felekezetek szerint. Este a Deutsches Haus-ban a „Mindig csak Te” című filmvetítés, utána háborús híradó.

Nov. 24. hétfő

Eseménytelen nap. Este a rádióban meghallgattuk a Dnyepropetrovszki hídfőben, zászlóaljunk bevetéséről készült hangfelvételt.

Idő: mindkét nap száraz, hideg.

Nov. 25-26-27.

A fenti három napon említésre méltó esemény nem volt. Vártuk a továbbvonulási parancsot, mely 27-én este meg is érkezett.

Idő: borult, havas, hideg.

Nov. 28. péntek

7 h-kor Szász Oszkár alezredes csoportjával mi is útnak indulunk Vinnyicára. Egész nap igen rossz állapotban lévő földutakon vonultunk. Úgy látszik, akik hazafelé mennek, ráérnek a számukra kijelölt rossz földúton is hazadöcögni. Éjszakára Szakszagan községben szállásoltunk el, hova 16 h-ra érkezünk meg. Ha naponta csak ennyi utat tudunk megtenni, tavaszra sem érünk haza.

Idő: derült, szeles, hideg.

Nov. 29. szombat. Novaja Praga

6h-kor indulás Szakszaganból. Az útviszonyok továbbra is rosszak, a haladás lassú. A ma megtett út sem több mint a tegnapi volt. Csak a kocsijaink bírják ki ezt az utat! Délután megérkezve Novaja Pragába, egy iskolában szállásunk be éjszakára, hol elfogadható a meleg.

Idő: borult, délután havazás.

Nov. 30. vasárnap. Kirovográd

7 h-kor indulás. Innen már az útviszonyok jók egészen Kirovográdig, hová 11.30 h-ra meg is érkezünk, hol kielégítő szállásunk akadt. A város nagy kiterjedésű, rendezetlen utcák és házakkal, melyek a városért folyó súlyos harcok következményei. Hatalmas repülőtere hangárokkal, és számos gyára. Inkább ez utóbbiak fejlesztése, és nem a városé volt szem előtt tartva. Ez egyébként jellemző volt minden iparvárosra, amit eddig láttunk. Este mozielőadásra mentem, ahol az „Egy szilveszter est 1900-ban” című mulatságos filmet vetítették, melyet egy félóra háborús híradó előzött meg.

Idő: változó, de hideg.

December

December 1. hétfő. Novoukrainka

7 h-kor indulás. Útviszonyok tűrhetőek. Az utak mentén és az egész környéken látható azoknak a súlyos harcoknak nyomai, melyek Pervomajszk-tól ÉK-re dúltak. A harcokat átvészelt és learatott búza, még most kerül asztagba rakásra és cséplésre. Délután érkezünk N.-Ukrainkára hol az előkészített szállásunk kielégítő. A helység szép fekvésű, mely szintén sokat szenvedett a harcok alatt.

Idő: borult, szeles, havas.

December 2. kedd. Tiszkovka

Ind. 7 h-kor Útviszonyok szintén tűrhetőek. A ma megtett útvonalon is a súlyos harcok nyomai mindenfelé. Gépkocsi, harckocsi és egyéb harci eszközök roncsai, valamint igen sok az orosz katonai tömegsír. E területen óriási volt az emberveszteségük. Szállásunk szűkös, de jó meleg.

Idő: változóan derült hideg.

December 3. szerda. Uman-Kocserzsinci

Ind[ulás] 7 h-kor. Az útviszonyok tűrhetőek. Ezen útvonalunk mentén is végig láthatók a heves harcok nyomai, - mint tegnapi utunkon - számtalan katonasírokkal jelezve. A learatott gabona, itt is asztagokba rakva várja a cséplést, melyet a hidegek ellenére is végzi a lakosság. Délben Umanba érve a német Ortskommandó a városban szállást adni nem tud, utunkat folytatva a várostól 7 kilométerre lévő Kocserzsinci község iskolájában helyezkedtünk el.

Idő: borult, délután enyhe havazás.

December 4. csütörtök. Áp. ua.

Egésznap pihenő, tisztálkodás. Itt értesülünk arról, hogy Vinnyicán nem vagonírozhatunk be, és utunkat folytatni kell Bercicsevbe. A holnapi induláshoz előkészületek megtörténtek.

Idő: mint tegnap.

December 5. péntek. Gajszin

6 h-kor indulás. Útviszonyaink végre jók. A Bug folyó mentén lezajlott harcok nyomai itt is láthatók. 14 h-ra érkezünk Gajszinba, és egy volt orosz laktanyában elszállásolunk. Itt már magyar megszálló alakulatok vannak. E helységben a kiskunhalasi gyalogezred van. A városban magyar közigazgatás van, ami nagy kiterjedésű, rendezetlen, piszkos. Néhány gyártelepe üzemképtelen.

Idő: hideg, havas.

December 6. szombat. Mihajlovka

[Indulás] 5 h-kor. Útviszonyok jók. Az éjjel leesett kb. 5 cm-es hó, kissé síkossá tette az utat, így az óvatos vezetés miatt csak 12 h-ra értünk Braszlavba, hol a pihenő alatt megebédeltünk. Itt már a gyárak üzemelnek. 15 h-kor érkezünk Vinnyicára, hol szálláshiány miatt egy 8 kilométerre lévő faluban, Kolo-Mihajlovkán az iskolában szállásoltunk be.

Idő: délelőtt derült, délután borult havazás.

December 7. vasárnap

Egész nap pihenő, karbantartás.

Idő: mint tegnap.

December 8. Mahnovka, hétfő

A zászlóaljunk 6 h-kor, alosztályával a Bercicsev előtti Mahnovkára menetel, hova 11 h-kor érkezik és elszállásol. Este értesülünk, hogy a zászlóalj csak 14-én kerül bevagonírozásra, így a tovább parancsig itt maradunk. Folyó hó 14-ig javítások, karba helyezés, pihenő.

Idő: állandóan borult, szeles esős.

December 14. vasárnap. Bercicsev

A megérkezett parancs értelmében a zászlóalj Bercicsevbe vonul a vasúti pályaudvarra. A berakodó alakulatok tömege miatt, zászlóaljunkra csak az éjszaka kerül sor. A beállított szerelvényre még egy páncélos egység is berakodik, mely velünk vonul haza. A sok bajjal és bosszúsággal járó rakodás csak 15-én este nyert befejezést. Szerencsére az emberek számára szolgáló marhavagonok kályhával és tüzelővel vannak ellátva, így az elmúlt éjszakai és mai napi fájlódásunkat, meleg vagonba pihentünk.

Idő: mindkét nap borult, szeles, esős.

December 16. kedd

Hajnali 4 h-kor szerelvényünk kifut a Bercicsevi pályaudvarról, melynek útja is olyan volt, mint a gépkocsival Bercicsewig megtett utunk volt. Többet álltunk, mint mentünk, nehogy hamar hazaérjünk. Bercicsevtől, Sepetovka, Rovno, Dubno, Brodyn át, 17-én reggel 7h-ra érkezünk Kraszne állomásra, hol a reggelit elfogyasztva bedöcögünk a Lembergi pályaudvarra, hol volt időnk elfogyasztani az ebédet és a vacsoránkat is, amíg 17 h-kor ismét elindulhattunk. A vasúton eddig megtett útvonalunkon több német szerelvényel találkoztunk, melyek mezőgazdasági gépeket (traktor) talajművelő eszközöket szállítottak kifelé, hogy a kisgazdaságokká átalakult kolhozföldek új gazdáinak legyen mivel művelni volt földjeiket, melyet most újra visszakaptak. A sötétség beálltával - a rossz idő miatt is - bezártuk a vagon ajtaját, és lepihenve álomba merültünk.

December 18. csütörtök

Reggelre Przemysl, Jaroslavl-on átutazva, Rzeszów állomáson reggeliztünk, 12h-kor Tarnov-ban ebédeltünk, míg a vacsorát 21 h-kor az Auschwitz-i állomáson fogyasztottuk el. Az eddig érintett lengyel területeken a vasút menti települések állomásain végig élelmet kéregető gyerekek, kisgyermekes asszonyok sokasága könyörgött egy darabka kenyérért vagy más élelemért. A vonatból mi úgy látjuk, mintha Lengyelországban a német megszállás óta nem indult volna meg az élet.

December 19. péntek

Az éjszakai vonatozással Szlovákiában Ruttka, Rózsahegy, Liptószentmiklós, Poprád érintésével a déli órákban Iglóra érkezünk, és hogy tagjainkat megmozgassuk néhányan kiszálltunk. Mivel a Magas-Tátra havas csúcsa szépen idelátszott, - új tekerics filmet tettem a gépembe -, lefotóztam, valamint a vagonbeli társaimról is egy csoportképet. Ezt látva egy szolgálatban lévő szlovák csendőr - miközben én felszálltam a vagonba - hozzám jön és be akar kísérni, mert az állomáson fényképezni tilos. Erre én nem voltam hajlandó, de hogy emiatt szerelvényünket visszatartsák, és egyéb kellemetlenség legyen, így kihúztam gépemből a filmet és a melléhez löktem. Kémkedés gyanújával akart letartóztatni, de azért egymaga nem mert határozottan fellépni. Innen elindulva 20.30 h-ra Kassára érkezünk.

December 20. szombat. Kassa

A pályaudvaron rögtönzött fertőtlenítő van a hazatérő alakulatok számára, hol az egész nap eltelt a szerelvény fertőtlenítésével is. Valamint az alosztályok - miután kiválnak a zászlóalj kötelékéből - szerelvényének az állomáshelyükre való irányításával. A mai nap adjuk ki a zászlóalj parancsnokság utolsó napiparancsát az alosztályaink részére, melyet még 17-én legépeltem, amikor Nyisztor őrnagy indulni akart a Gyorshadtest útjának szemrevételezésére. Ő bizonyára már akkor úgy határozott, hogy nem fogja velünk végigszenvedni az azóta eltelt napokat. Így helyettese Faller százados és Kliment hadnagy írták alá a búcsúlevelnek is mondható napiparancsot. A nap folyamán ideérkező alakulatok tagjai részére a magyar Vöröskereszt által ajándékozott szeretetsomagokat is kiosztották a Vöröskeresztes nővérek. Mindezek, meleg kézfogások és csókok kíséretében lettek átnyújtva, mely aktus alatt nem láttam bajtársaim arcán a künn szerzett benyomásoktól való lelki megnyugvást.

December 21. vasárnap

Szerelvényünk a hajnali órákban gördül ki a Kassai pályaudvarról, míg egész napos döcögés után este 21 h-kor érkezünk a szolnoki pályaudvarra, hol az éjszakát a teherpályaudvaron töltöttük.

December 22. hétfő

Reggel megkezdjük gépjárműveink lerakódását a vagonokról, mely végeztével délre levonultunk a laktanyába, hol a gépkocsik leürítése után felszerelésünket egy üres épületbe berakva a gép[ép]j[ár]műveket az anyazászlóaljnak átadtuk. Mivel a karácsonyi ünnepek küszöbén állunk, a teljes leszerelésre rövid az idő, a parancsnokság úgy határozott, hogy a jövő év január hó 14-ig mindenkit szabadságra, hogy az ünnepeket töltsen otthon mindenki szerettei körében. Ezután Nidermayer szakaszvezető írnoktársammal a szabadság[os] leveleket mielőbb kiállítottuk. Így az estével hazautazhattunk családjainkhoz.

A szolnoki helyőrség más fegyvernemeitől kint lévő és hazatért egységei is szabadságoltattak. Bizonyára a helyőrség parancsnok rendelkezett így, mert a szab.-ról való bevonulás után a város Hősök terén, nyilvánosan fogadta a hazatért alakulatokat és üdvözlő beszéde után a nyilvánosság előtt - a már előre összeszedett kiüntetésekkel, hogy ezzel is emelje az ünnepség színvonalát - újból kiűzte a kiüntettek mellére. Az ünnepség a hősök szobra előtti díszfelvonulással ért véget.

Ezután visszatérve a laktanyába, kezdetét vette a leszerelés mely 14. és 15-én be is fejeződött. Ennek végeztével én is leszámoltam az irodai dolgokkal és katonai felszereléssel, miután nem tudtak rábeszélni a hivatásos katonai életre, én is civilbe öltöztem 2 év és 4 hónapi szolgálat után, mivel a függőséget csak addig bírtam, amíg az egyenruhát kötelező viselnem.

Mivel ezt a változó eseményekkel eltelt közel 8 hónapot magunk mögött tudva elbúcsúzzunk egymástól, hogy ki-kivel vonatára szállva visszatérjen szerettei körébe, jóleső érzéssel gondolunk arra a tiszték és legénység között kialakult egymás iránti barátságra és gondoskodásra, amelynek tudata mindenkor elviselhetővé tette számunkra az átélt eseményeket.

Én csak a késő éjszakai órákban szálltam vonatra, mert a zászlóalj parancsnokságnál dolgozó három korombeli továbbszolgáló írnok barátom - a szerencsés hazatérésem örömeire - egy rövid búcsúestre visszatartottak, melyet kellemesen töltöttünk el az utászok törzshelyén a Fancsalai Péter vendéglőjében.

Január 16-án a hajnali órákban, mint civil ruhás polgár kopogtam szüleim házának ablakán.

Címkék:

[utász](#) ^[2]

[Trianon](#) ^[3]

[Honvédség](#) ^[4]

[hadosztály](#) ^[5]

[Ukrajna](#) ^[6]

[zászlóalj](#) ^[7]

[kerékpáros század](#) ^[8]

[Béres Lajos naplója](#) ^[9]

[Délvidék](#) ^[10]

[„Utász előtt nincs akadály...”](#) ^[11]

Kiadás: 15. évfolyam (2015) 1. szám

Forrás webcím: https://www.archivnet.hu/naplo/utasz-elott_nincs_akadaly..._2..html

Hivatkozások

[1] https://www.archivnet.hu/naplo/utasz-elott_nincs_akadaly..._2..html

[2] <https://www.archivnet.hu/cimkek/utasz>

[3] <https://www.archivnet.hu/cimkek/trianon>

[4] <https://www.archivnet.hu/cimkek/honvedseg>

[5] <https://www.archivnet.hu/cimkek/hadosztaly>

[6] <https://www.archivnet.hu/cimkek/ukrajna>

[7] <https://www.archivnet.hu/cimkek/zaszloalj>

[8] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kerekparos-szazad>

[9] <https://www.archivnet.hu/cimkek/beres-lajos-naploja>

[10] <https://www.archivnet.hu/cimkek/delvidek>

[11] <https://www.archivnet.hu/cimkek/utasz-elott-nincs-akadaly>